Economische Agenda Nij Begun Groningen & Noord-Drenthe

Advies over indicatoren en streefwaarden bij de doelstellingen van de Economische Agenda

Rebel Group

Rebel Economics & Policy bv

Datum: 9 december 2024

Status: Concept

Opdrachtgever: Economische Agenda Groningen

Onderzoeksteam: Matthijs van Neerbos, Judith Gunnink, Radboud Koning, Eva Langius

De Economische Agenda kreeg een grote opdracht mee, die is geconcretiseerd in vijf doelen

De Economische Agenda richt zich op een sterke, toekomstgerichte economie in Groningen en Noord-Drenthe. Het is een van de pijlers van Nij Begun, dat is gericht op erkenning, herstel en perspectief voor de regio. De opgave vanuit Nij Begun is om binnen één generatie tenminste op het nationale gemiddelde te komen op belangrijke indicatoren van brede welvaart. De Economische en Sociale Agenda dragen daaraan bij.

De doelen van de Economische Agenda zijn:

1. Een *toekomstbestendige* economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving
2. Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van *ondernemerschap*
3. Meer *talent* ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden
4. Meer *kennis* uit de regio verzilveren
5. Versterken van ons regionale *zelfbewustzijn*, onze *trots* en ons *imago*

Door structureel te investeren biedt de Economische Agenda een kans voor duurzame economische versterking. De Economische Agenda is dynamisch en het team wil voortdurend leren: periodiek wordt bekeken of de gekozen strategie de beoogde economische resultaten oplevert en of er bijsturing nodig is. Dit heet de monitoring van de Economische Agenda. Voor de monitoring moeten we weten hoe de regio er nu economisch voor staat en waar men in 30 jaar tijd naartoe wil werken. Daarvoor zijn indicatoren en streefwaarden nodig. Indicatoren kunnen een doel concreet en meetbaar maken; waarbij de streefwaarden de gewenste resultaten op die indicatoren weerspiegelen.

Status van dit rapport

Het team van de Economische Agenda heeft Rebel gevraagd om te ondersteunen bij het ontwikkelen van indicatoren en streefwaarden, die passen bij de doelen van de agenda. Dit stuk is een onafhankelijk advies van Rebel aan het team van de Economische Agenda. Bij de totstandkoming van dit advies hebben wij ons gebaseerd op inzichten op basis van onze eigen observaties, bestaande onderzoeken en rapporten, feitelijke gegevens, gesprekken en werksessies. We danken het Nationaal Programma Groningen en het team van de Economische Agenda voor de waardevolle input en inzichten die ze met ons gedeeld hebben.

Dit advies is nadrukkelijk een eerste voorzet. Het geeft een overzicht welke indicatoren goed passen bij de gekozen doelen en het geeft overwegingen voor streefwaarden. We weten nu nog onvoldoende om een definitief advies over streefwaarden te kunnen geven. Allereerst zijn de investeringen nog niet duidelijk. Met meer duidelijkheid over welke investeringen zullen worden gedaan, kan ook worden gekeken naar te verwachten directe resultaten van projecten (de outputs), op welke indicatoren echte verbetering wordt verwacht (actieve indicatoren) en welke indicatoren wellicht waardevol zijn om te blijven monitoren maar die mogelijk eerder randvoorwaardelijk zijn voor het slagen van de Economische Agenda. Op die indicatoren is het dus vooral belangrijk dat deze niet verslechteren. Ten tweede beperken wij ons in dit rapport tot zogeheten outcome-indicatoren, waar vele factoren van op invloed zijn. Groningen en Noord-Drenthe zijn gelukkig geen laboratorium; het is dus nooit van te voren met zekerheid te zeggen hoeveel invloed investeringen uit de Economische Agenda zullen hebben op deze indicatoren. Meer duidelijkheid over investeringen en streefwaarden past in een latere fase.

Het gaat in dit stuk dus om mogelijke indicatoren en overwegingen bij streefwaarden. Dit kan richting de Staat van Groningen verder worden verrijkt, met meer aandacht voor specifieke gemeenten en wijken. Naast een inhoudelijke verrijking hangt het formuleren van streefwaarden onlosmakelijk samen met de doelen van de Economische Agenda. Dit vraagt naast een inhoudelijke, ook een politiek-bestuurlijke afweging. Het definitief bepalen van streefwaarden is daarmee dus niet aan Rebel.

Daarbij is het belangrijk dat indicatoren waardevolle informatie bevatten maar nooit het hele verhaal vertellen. Indicatoren zijn precies dat: een indicatie. Wij geven met dit rapport een advies over welke indicatoren goed bij de doelen passen, maar dit past vrijwel nooit perfect. Het is dus altijd van belang om het verhaal achter de cijfers te duiden. Sturing puur op indicatoren (sturen op wat je meet) geeft perverse prikkels. Het is ons nadrukkelijk advies om te blijven sturen op de doelen van de agenda en de indicatoren daarbij te gebruiken, en niet andersom.

Een conceptset van indicatoren om de vijf doelen te monitoren

De Economische Agenda heeft vijf doelen. Hiernaast staan mogelijke indicatoren per doel van de Economische Agenda in een overzicht weergegeven. Deze indicatoren zijn nog niet definitief; het vaststellen volgt in een later stadium. De voorgestelde indicatoren bieden gezamenlijk een breed inzicht in de economische situatie van de regio en hoe deze zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde.

Bij het voorstel voor indicatoren hebben we rekening gehouden met twee aspecten. Enerzijds een logische aansluiting op de doelen van de Economische Agenda en streven naar brede welvaart. Anderzijds databetrouwbaarheid, -beschikbaarheid (ook op lokaal niveau) en de frequentie van rapportage. Dat laatste is niet doorslaggevend – als indicatoren nu nog niet worden bijgehouden kan daar aparte monitoring voor worden opgezet – maar wel praktischer.

Voor een groot deel gaat het om 'actieve indicatoren', oftewel indicatoren waarop je - als gevolg van maatregelen die onder de Economische Agenda gaan worden ontwikkeld - een positieve ontwikkeling zou verwachten. Maar bij het eerste doel – "toekomstbestendige economie" gaat het deels om randvoorwaardelijke indicatoren met een signaleringsfunctie: als economische ontwikkeling ten koste gaat van de ruimtelijke kwaliteit of een gezonde leefomgeving, kan het reden zijn om hier vanuit de Economische Agenda op in te grijpen.

Sturend hoofddoel	Indicatoren
Een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving.	1a. Living Planet Index
	1b. Tevredenheid met woonomgeving
	1c. Emissies van fijnstof naar de lucht
	1d. Kwaliteit van zwemwater binnenwateren
Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.	2a. Gestarte vestigingen per 10.000 inwoners
	2b. Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven (scale-ups)
	2c. Aanbod kapitaal MKB (€)
	2d. EE-score (Entrepreneurial Ecosystem Index)
	2e.Totale export (goederen en diensten)
	2f. ISI-score: oordeel niet-Groningse bedrijven over aantrekkelijkheid Groningen
Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.	3a. Stay rate (% 16-jarigen die op 28-jarige leeftijd nog of weer in dezelfde gemeente woont) (MBO-, HBO-, WO)
	3b. Inverse van stay rate (% 28-Jarigen die werken in de provincie maar elders zijn opgegroeid)
	3c. Voortijdig schoolverlaters (%)/startkwalificaties
	3d. Netto arbeidsparticipatie (%)
	3e. Mediaan besteedbaar inkomen (€)
	3f. Particuliere huishoudens onder de lage-inkomensgrens (%)
Meer kennis uit de regio verzilveren.	4a. Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen
	4b. Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners
	4c. Innovatieve bedrijven (%)
	4d. Publieke R&D uitgaven (% bruto regionaal product)
	4e. Private R&D uitgaven (% bruto regionaal product)
	4f. Arbeidsproductiviteit (€/gewerkt uur)
Versterken van ons regionale zelfbewustzijn, onze trots en ons imago.	5a. Trots Groningers op provincie/woonplaats (rapportcijfer)
	5b. Imago-score van eigen provincie volgens Groningers (ISI)
	5c. Imago-score van provincie volgens niet-Groningers (ISI)
	5d. Verwachting Groningers over imago-score door niet-Groningers (ISI)

Voor elke indicator geven we overwegingen mee voor het kiezen van een streefwaarde

Voor elk van de indicatoren hebben we de huidige waarden in beeld gebracht, voor Nederland, de regio en soms ook alle gemeenten apart. We gaan hierbij uit van gemiddelden. Dit vloeit voort uit Nij Begun en de Groningenwet, waarbij de missie is om binnen één generatie tenminste op het nationaal gemiddelde te komen op de belangrijkste indicatoren van brede welvaart. Op basis van hoe het nu gaat in de regio ten opzichte van de rest van Nederland, wordt waar mogelijk een advies gedaan over waar je aan zou kunnen denken bij streefwaarden. Belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat werken met gemiddelden ook nadelen kent. Ten eerste is het niet zeker hoe het gemiddelde van Nederland zich ontwikkelt, het is dus mikken op een bewegend doel. Ten tweede kunnen gemiddelden grote verschillen verbloemen: zowel in de regio tussen verschillende gemeenten als binnen een gemeente tussen verschillende wijken.

Streefwaarden kunnen op verschillende manieren worden geformuleerd. Dat is in bijlage 1 uitgelegd. Er kan worden gekozen voor relatieve doelstellingen (vb. arbeidsparticipatie: een verbetering van x% ten opzichte van nu) of ten opzichte van een benchmark (vb. arbeidsparticipatie: tenminste zo hoog als Nederland). Ons advies is om te mikken op absolute waarden (vb. arbeidsparticipatie: we streven naar x%). Dit is concreet, transparant en het makkelijkst te vertalen naar interventies.

Omdat de wereld om de regio heen niet stilstaat, is het daarbij wel verstandig deze absolute doelstellingen regelmatig te herijken.

We maken bij het formuleren van streefwaarden onderscheid tussen:

- Minimale streefwaarde - dat wil je op zijn minst bereiken, anders is het reden om extra inzet vanuit de Economische Agenda te plegen.
- Ambitie – waar wil je naartoe; misschien moeilijk realiseerbaar, maar niet ondenkbaar.

Bijlage 2 geeft per indicator achterliggende informatie. De uiteindelijke keuze voor streefwaarden is nadrukkelijk aan de regio en vraagt om nadere uitwerking richting de Staat van Groningen. Dit zal ook samenhangen met nog te maken keuzes over maatregelen onder de Economische Agenda. Die uitwerking van maatregelen volgt in een latere fase. In die latere fase kunnen streefwaarden ook meer definitief worden gemaakt. Wij geven zoals eerder aangegeven voor nu een advies over hoe dit kan worden benaderd en waar mogelijk aan kan worden gedacht.

Bijlage 1

Introductie streefwaarden

Op welke manieren kun je streefwaarden bepalen? Een schets van verschillende opties.

ABEL

Economische Agenda Groningen

Streefwaarden | Waar moeten ze idealiter aan voldoen?

- Streefwaarden geven **richting en ambitie** aan de Economische Agenda Groningen
- **Ze dienen zo SMART mogelijk te zijn:**
    - S (specifiek) – heldere definitie van de indicator waar de streefwaarde bij hoort, er is één interpretatie mogelijk. *Vb. Wat is 'ruimtelijke kwaliteit'?*
    - M (meetbaar) – het kan periodiek worden bijgehouden, kwantitatief of kwalitatief. *Vb. Hoe tastbaar is 'ondernemerschap'?*
    - A (ambitieus) – er spreek voldoende ambitie uit. *Vb. Wanneer is een gemiddelde te weinig ambitieus?*
    - R (realistisch) – het streven is haalbaar binnen de hiervoor gestelde tijdshorizon. *Vb. Is stijging tot landelijk gemiddelde in geval X haalbaar?*
    - T (tijdsgebonden) – er is een 'deadline' aan de streefwaarde gekoppeld. *Vb. Vanaf wanneer willen we doel Y bereikt hebben?*
- De **trendlijn** is belangrijk. Bijvoorbeeld als de arbeidsproductiviteit in Nederland de komende 30 jaar autonoom ook al stijgt, dan ligt het voor de hand een ambitieuzer doel te zetten dan deze trendlijn.
- **Er zijn meerdere mijlpalen in de tijd**: Idealiter zijn er een einddoel (over 30 jaar) én meerdere tussendoelen (bv na 5, 10, 15 jaar etc.)
- **Dat geeft ook ruimte om tussentijds te vieren**: naast die langetermijndoelen op outcome (waar dit document over gaat) komen er ook tussendoelen en komen er straks input- en outputwaarden om te vieren. Zodat er ook tussentijds en op alle plekken ook gevierd kan worden wat al gedaan is.

Streefwaarden | En hoe bepaal je die dan?

- Er zijn verschillende "**smaken**" mogelijk bij het bepalen van streefwaarden, onder andere op het gebied van:
    - Methodiek (hoe reken je?)
    - Differentiatie (bij wie/waar wil je verschil maken?)
    - Referentie (met wie vergelijk je?)
    - Ambitieniveau (hoe hoog wil je gaan?)

- De keuze voor een bepaalde "smaak" hangt af van:
    - Wat past beste bij **specifieke** indicatoren en de context?
    - Wat is **mogelijk**? Frequentie en geografische scope van metingen.
    - Wat is **wenselijk**? In theorie kan alles gemeten, maar dat is niet heel doelmatig. Waar mogelijk aansluiten bij wat er nu al bestaat.

- Op de hierna volgende pagina's schetsen we de verschillende smaken en geven we voor- en nadelen aan.

Methodiek ***(hoe reken je?)***

~ **Gemiddelde waarden**

- Streef naar een vergelijkbaar gemiddelde van de indicator.
- *Vb: arbeidsparticipatie van 71% naar 73% (of wat t.z.t. het gemiddelde in Nederland is)*

X **Absolute waarden**

- Definieer een concrete waarde die behaald moet worden.
- *Vb: arbeidsparticipatie van 71% naar 72%*

% **Relatieve waarden**

- Focus op een procentuele verbetering ten opzichte van de huidige waarde.
- *Vb: arbeidsparticipatie van 71% naar 78% (=10% stijging)*

Differentiatie *(bij wie/waar wil je verschil maken?)*

Hele regio vs. deel regio (stad en landelijk gebied) vs. individuele gemeenten

- *Vb: gemiddelde arbeidsparticipatie regio van 71% naar 73%*
- *Vb. gemiddelde arbeidsparticipatie stad Groningen 3 procent hoger dan de eigen referentiegroep, landelijk gebied gelijk aan gemiddelde referentiegroep*
- *Vb: gemiddelde arbeidsparticipatie in Westerwolde, Eemsdelta en Oldambt naar boven de 70%, overige gemeenten stijging naar nationale gemiddelde*

Bevolkingsgroepen (praktisch geschoolden, werklozen etc)

- *Vb: gemiddelde arbeidsparticipatie alle inwoners van 71% naar 73%*
- *Vb: gemiddelde arbeidsparticipatie MBO-geschoolden van 60% naar 65% (fictieve cijfers)*

Referentie (met wie vergelijk je?)

Nederland

- Hoe presteert de regio ten opzichte van het nationale gemiddelde? = basis uitgangspunt voor Economische Agenda
- *Vb: arbeidsparticipatie regio van 71% naar 72% (gemiddelde NL)*

Voordeel: automatische correctie voor trends (bijv. autonome stijging participatie met X%)

Nadeel: rest van NL is niet de best vergelijkbare groep

Vergelijkbare gebieden (gemeente(n) of hele regio)

- Hoe doet de regio het in vergelijking met regio's met een soortgelijke economische structuur?
- Vergelijking met referentiegroep gemeenten, bijv. zoals ook in monitoring NPG gedaan wordt
- *Vb: arbeidsparticipatie in stad Groningen van 71% naar stedelijk gemiddelde van 74% (fictieve cijfers)*

Voordeel: meest betekenisvolle uitkomst + automatische correctie voor trends

Nadeel: complexer (hoe bepaal je 'vergelijkbaar'?)

Ambitieniveau (hoe hoog je wil je gaan?)

^ **Minimale ambitie**

- Waar een indicator niet onder mag zitten; als dat dreigt te gebeuren, reden om inzet te versterken
- *Vb: arbeidsparticipatie mag in geen gemeente onder de 70% komen*
- *Vb: het aandeel voortijdig schoolverlaters mag nergens boven de 4% uitkomen*

\+ **Realistische ambitie**

- Verwacht effect van gekozen interventies; ambitieus, maar ook haalbaar
- *Vb: arbeidsparticipatie gaat in gebied X, Y, Z naar 72% en in gebied A, B, C naar 70%*

\+ \+ **Grootse ambitie**

- Meest ideale situatie, heel moeilijk haalbaar
- *Vb: arbeidsparticipatie ligt in elke gemeente minstens 3 procent boven het nationale gemiddelde*

Bijlage 2

Achtergrondinformatie per indicator

Huidige waarde, vergelijking met andere gebieden en overwegingen

ABEL

Economische Agenda Groningen

Introductie

Per **hoofddoel** volgt een overzicht van:

- Welke indicatoren stellen we voor en wat zijn daarbij onze overwegingen?
- Per indicator (indien bekend):
    - Wat is de huidige waarde?
    - Wat is de waarde gemiddeld in Nederland en in eventuele andere referentiegebieden (stedelijk en landelijk)?
    - Wat zijn overwegingen bij de hoogte van de streefwaarde?

Waar dat mogelijk is vergelijken we in ieder geval de hele **regio GR-ND** met het **landelijk gemiddelde.**

Maar Nederland is gemiddeld stedelijker (2,5) dan de regio GR-ND (3,2). En voor veel economische indicatoren zijn er grote verschillen mede door verschillen in stedelijkheid. Daarom maken we soms ook inzichtelijk wat waarden zijn in andere gemeenten in **stedelijk gebied** (ter referentie voor Groningen) en **landelijk gebied** (ter referentie voor AA en Hunze, Eemsdelta, Het Hogeland, Midden-Groningen, Noordenveld, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Tynaarlo, Veendam, Westerkwartier, Westerwolde).

Gebied	Inwoners (x1000)	Stedelijkheid
Gemiddelde regio GR-ND	69	3,2
Gemiddelde NL	52	2,5

Gemeentes in GR-ND	Inwoners (x1000)	Stedelijkheid
Groningen	238	1
Westerkwartier	65	5
Midden-Groningen	62	4
Het Hogeland	48	5
Eemsdelta	45	4
Oldambt	39	4
Tynaarlo	35	4
Noordenveld	32	4
Stadskanaal	32	4
Veendam	28	3
Westerwolde	27	5
Aa en Hunze	26	5
Pekela	12	4

Hoofddoel 1: Een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Subdoelen	Voorstel indicatoren	Geografisch niveau	Bronnen	Frequentie (meest recent)	BW-indicator	Overwegingen bij voorstel indicatoren
Hoge(re) ruimtelijke kwaliteit	1a. Living Planet Index 1b. Tevredenheid met woonomgeving* n.t.b. erfgoedkarakteristieken, bijv. monumenten of beschermde stads- en dorpsgezichten	Provincie (Groningen) Gemeente	NPG monitor CBS	Jaarlijks (2024) Jaarlijks (2021)	Nee Ja	Ruimtelijke kwaliteit gaat in EA-verband vooral om de waargenomen kwaliteit van de leefomgeving. Behoud van sterke elementen staat voorop. De LPI is een biodiversiteitsindicator. Daarnaast kan gekeken worden naar de staat van erfgoed. Beide hebben een signalerende functie en zijn randvoorwaardelijk voor een succesvolle EA (bijv. om talent naar de regio te trekken): als de waarde onder een bepaald niveau valt, kan het reden zijn om hier vanuit de EA op in te grijpen. Tevredenheid met de woonomgeving is een bredere indicator, waarin mensen diverse aspecten van ruimtelijke kwaliteit kunnen meewegen (bijv. ook voorzieningenniveau) en daarom goed bruikbaar.
Gezonde(re) leefomgeving: luchtkwaliteit, waterkwaliteit, bodemkwaliteit	1c. Emissies van fijnstof naar lucht 1d. Kwaliteit van zwemwater binnenwateren n.t.b. drinkwaterkwaliteit	Gemeente Gemeente	CBS CBS	Jaarlijks (2021) Jaarlijks (2021)	Ja Ja	Hierbij gelden dezelfde overwegingen als hierboven: lucht-, bodem- en waterkwaliteit zijn voorwaarde en mogen als gevolg van de activiteiten onder de EA niet verslechteren. Monitoring van deze indicatoren heeft een signaleringsfunctie. Indicatoren voor lucht- en waterkwaliteit zijn beschikbaar, (openbare) bodemkwaliteitsdata vooralsnog niet. Indicator kwaliteit zwemwater is suboptimaal, omdat liever de kwaliteit van het hele watersysteem (oppervlakte en grondwater) gemonitord wordt. Die gegevens moeten uitgevraagd bij waterbedrijf/waterschap.
Een circulaire economie: vermijden van eenmalig gebruik van eindige grondstoffen, levensduur verlengen en hoogwaardige verwerking van grondstoffen. Vergroten van het aantal circulaire bedrijven in de regio en meer circulaire en lokale voedselketens	n.t.b.					Bij veel mogelijke indicatoren over circulariteit zijn geen gegevens beschikbaar. Nu zijn er nog geen betrouwbare data met scope 3 uitstoot, de verwachting is wel dat dit er in de komende jaren gaat komen als onderdeel van landelijke en internationale monitoring van circulariteit. De overige indicatoren zullen in de komende jaren moeten worden gevoegd.

Hoofddoel 1: Een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Indicator: **1a. Living Planet Index**

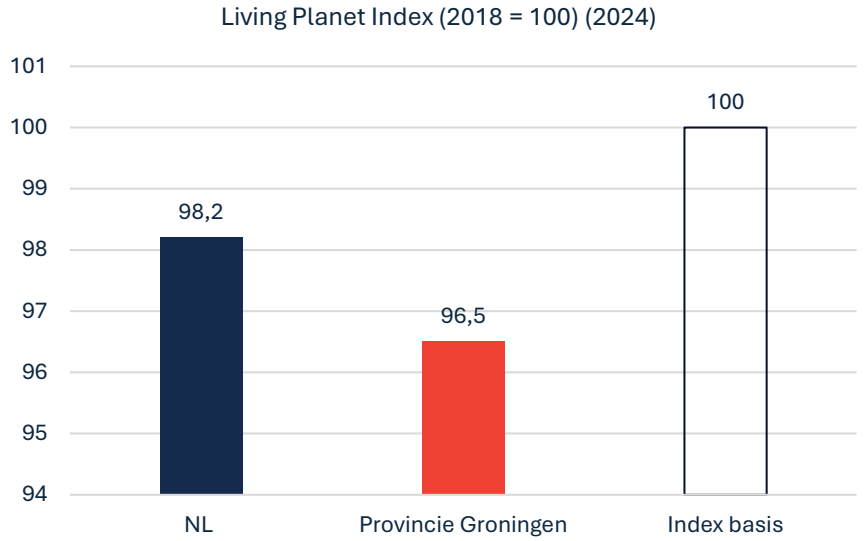

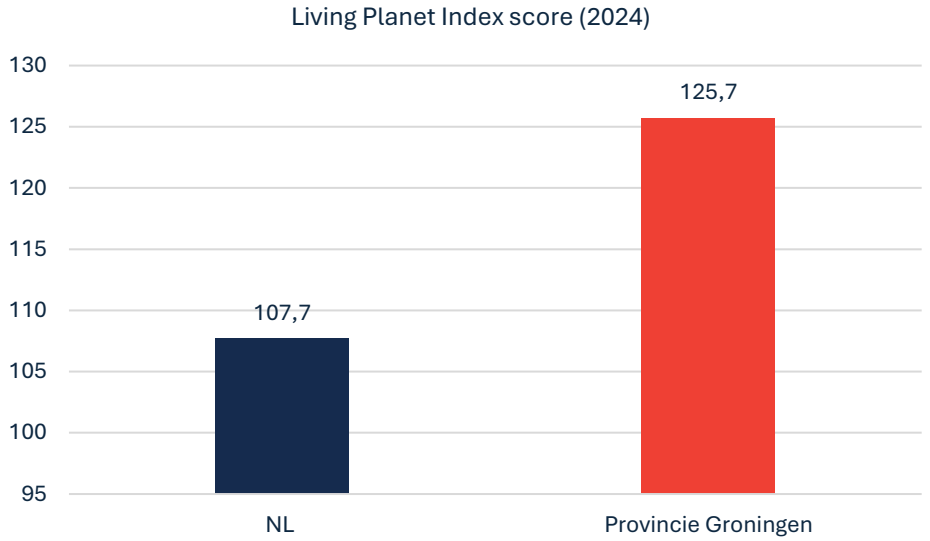

Bron: NPG monitor 2024

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Randvoorwaardelijk: LPI index duikt niet onder 96,5.	n.v.t.	• Provincie Groningen heeft een hogere LPI-score dan Nederland als gemiddelde en dat is positief – zie rechter grafiek • De provincie ontwikkelt zich echter negatiever op de LPI dan het gemiddelde van Nederland – zie linker grafiek die de trend (index) weergeeft sinds 2018 • NB de provincie Groningen is hier afgezet tegen heel Nederland omdat er in de NPG-monitor geen andere geografische data beschikbaar zijn

Hoofddoel 1: Een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Indicator: **1b. Tevredenheid met de woonomgeving**

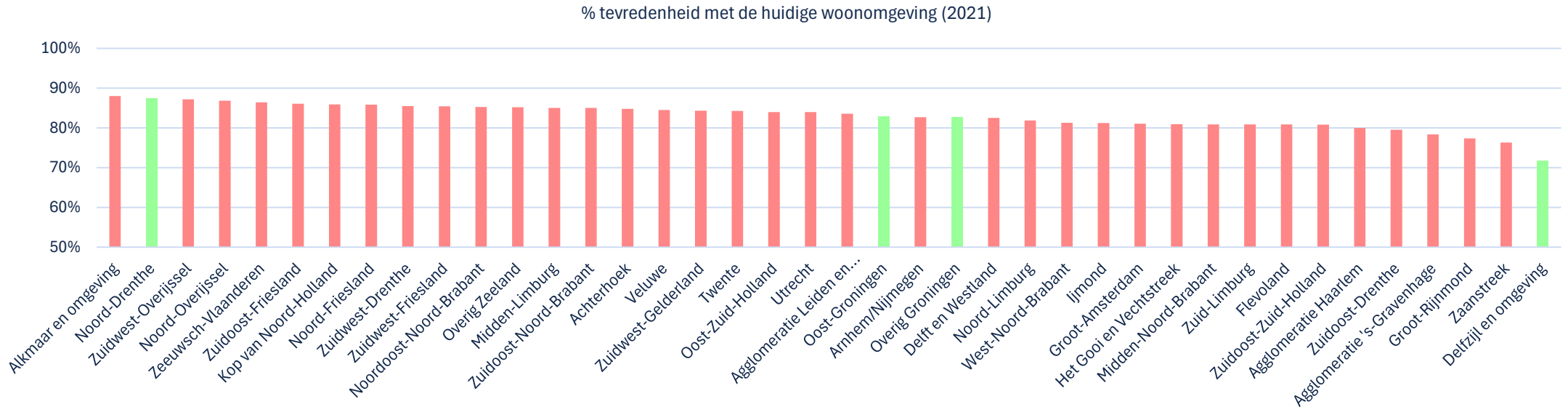

Bron: CBS 2021

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Randvoorwaardelijk: Delfzijl en omgeving op 80%, en daarmee niet meer in het laagste segment	n.v.t.	• Deze percentages zijn een gemiddelde van de tevredenheid over de huidige woonomgeving van huiseigenaren en huurders. In het algemeen zien we dat huiseigenaren tevredener zijn dan huurders. • Delfzijl en omgeving scoren het laagst (72%), zowel op het percentage tevredenheid onder huiseigenaren (74%) en huurders (68%).

Hoofddoel 1: Een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Indicator: **1c. Emissies van fijnstof naar de lucht**

Emissies van fijnstof naar lucht (kg PM2,5 per km^2) (2021)

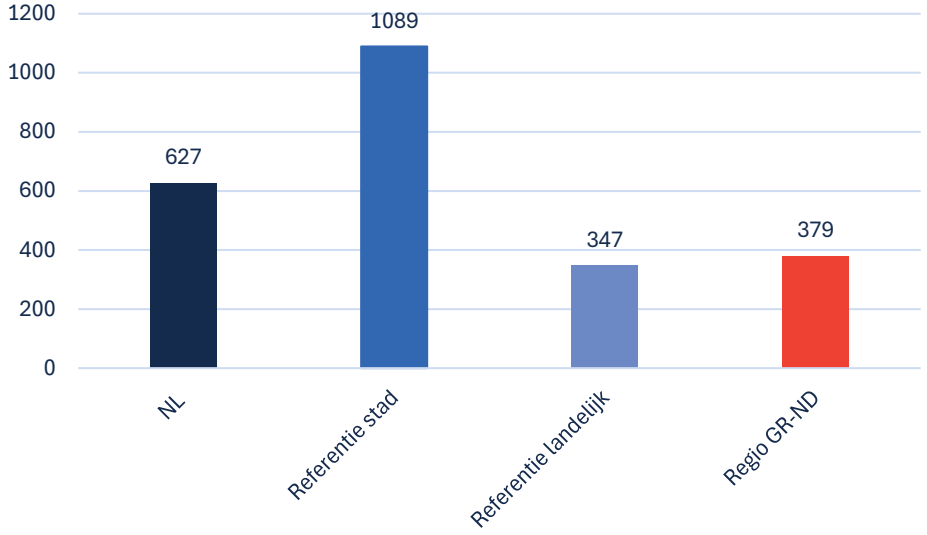

Emissies van fijnstof naar lucht per gemeente (kg PM2,5 per km^2) (2021)

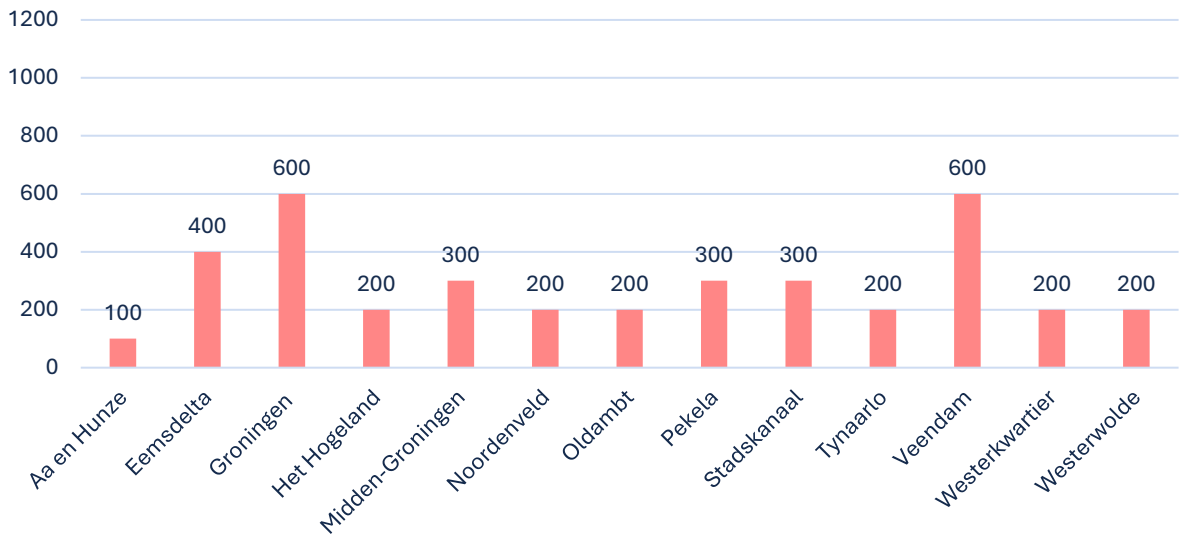

Bron: Regionale brede welvaartsmonitor CBS

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Randvoorwaardelijk: emissieniveau regio GR-ND blijft ver onder dat van NL (bijna 50% lager)	n.v.t.	• De regio kent een lager emissieniveau dan Nederland en ook alle gemeenten in de regio zitten lager dan hun referentie. • De EU-grenswaarde voor PM2,5 is een jaargemiddelde van 25 µg/m3. Dit is echter een andere eenheid en wordt nergens in NL overschreden. De WHO-advieswaarde is 5 µg/m3 en wordt overal overschreden. Dit vormt dus geen goede basis voor een vergelijking.

Hoofddoel 1: Een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Indicator: **1d. Kwaliteit van zwemwater binnenwateren**

Kwaliteit van binnenzwemwateren (1=slecht, 4=uitstekend) (2021)

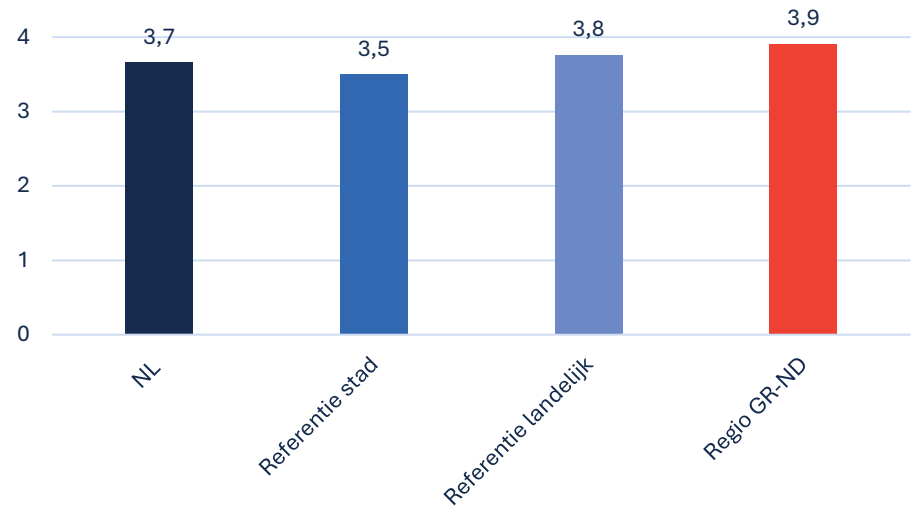

Kwaliteit van binnenzwemwateren per gemeente (1=slecht, 4=uitstekend) (2021)

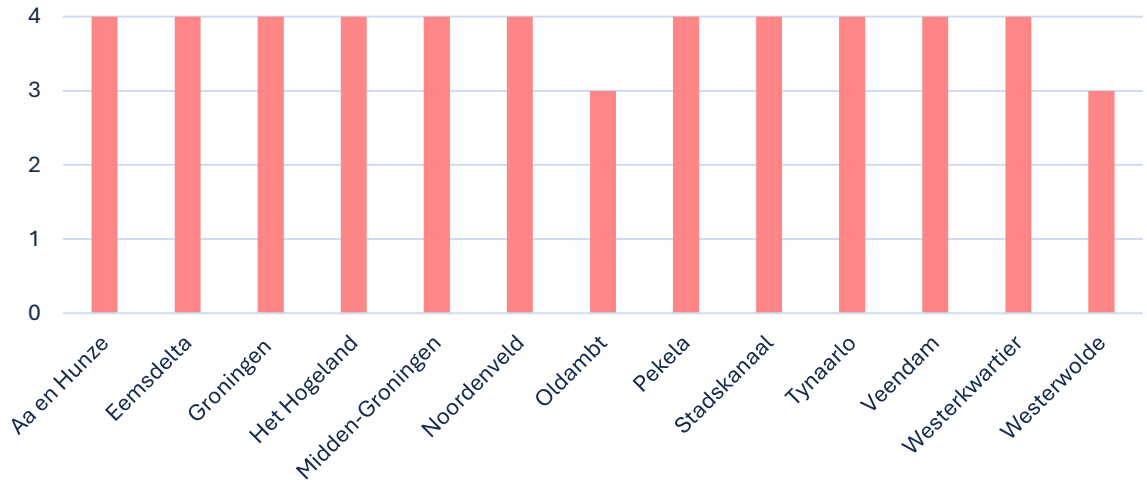

Bron: Regionale brede welvaartsmonitor CBS

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Randvoorwaardelijk: kwaliteit zwemwater regio GR-ND blijft boven dat van NL	n.v.t.	• De regio kent een hogere zwemwaterkwaliteit en ook bijna alle gemeenten in de regio zitten hoger dan hun referentie.

Hoofddoel 2: Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Subdoelen	Voorstel indicatoren	Geografisch niveau	Bronnen	Frequentie (meest recent)	BW-indicator	Overwegingen bij indicator
Toename aantal startende (MKB-) bedrijven	2a. Gestarte vestigingen per 10.000 inwoners	Gemeente	WSJG / KVK	Per kwartaal (2024)	Nee	
Meer groeiende (MKB-) bedrijven	2b. Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven (scale-ups) per 10.000 inwoners	Gemeente	WSJG /KVK	Jaarlijks, maar tot 2020	Nee	Goede indicator van groei bedrijven, voor 'langzame' groei geen bestaande indicator. NPG monitort % snelgroeiende vestigingen o.b.v. zelfde data.
Verbeterde beschikbaarheid van (durf-) kapitaal voor het MKB	2c. Aanbod kapitaal MKB (€)	Provincie	SNN	Eenmalig onderzoek (2022)	Nee	Aanbod venture capital en private equity via een dataset van de NVP geanalyseerd i.o.v. SNN. Idealiter onderzoek bv eens in de 5 jaar herhalen. Er is geen 'simpele' indicator.
Toenemende export door (MKB-) bedrijven uit de regio	2d. Export in € per inwoner (goederen en diensten)	Provincie	CBS	Jaarlijks	Nee	Onderscheid naar goederen en diensten relevant om te maken, want grote verschillen in regio's.
Toename ondernemerschap in alle levensfases en op alle opleidingsniveaus	2e. EE-score (Entrepreneurial Ecosystem Index)	COROP	Universiteit Utrecht / Birch	Jaarlijks (2024)	Nee	Rijke indicator - ecosystemen ondernemerschap. Niet zeker of die altijd gemeten blijft worden. Indicator op niveau stadsregio's, Noord Drenthe incl. Assen. Ondernemerschap specifieke voor alle levensfases en opleidingsniveaus niet meetbaar.
Groeiende aantrekkelijkheid als vestigingsregio	2f. ISI-score: oordeel niet-Groningse bedrijven over aantrekkelijkheid van Groningen	Provincie Gr	Imago monitor	Jaarlijks (2024)	Nee	

Hoofddoel 2: Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Indicator: **2a. Gestarte vestigingen per 10.000 inwoners**

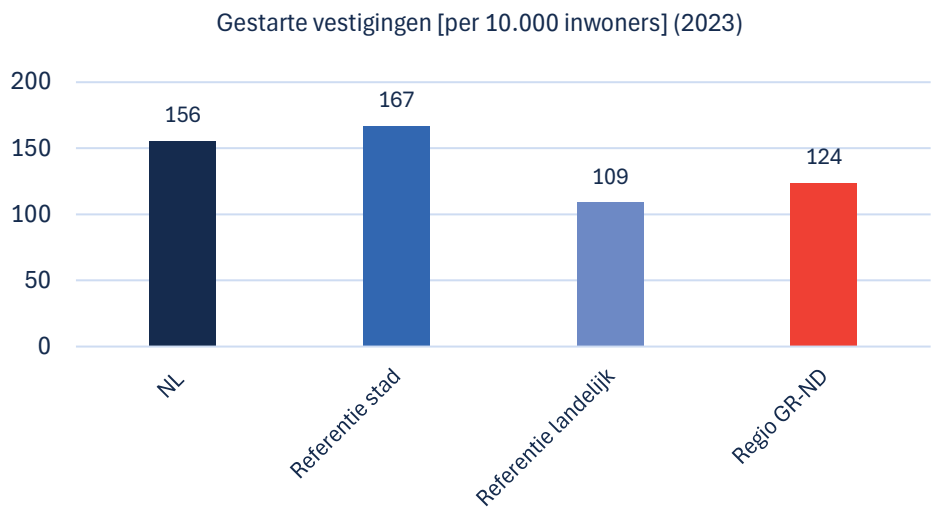

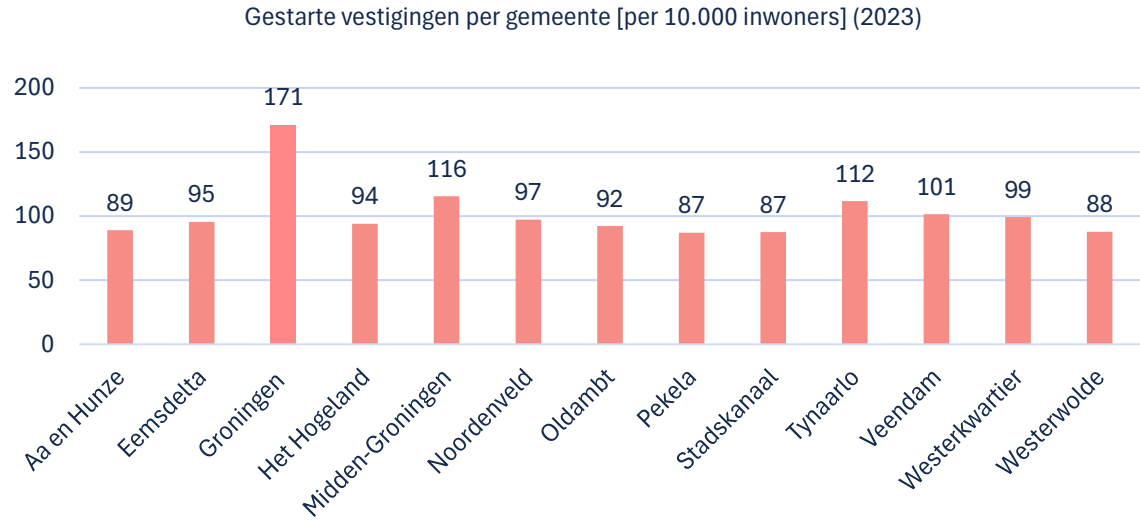

Bron: https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/dashboard/economie

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	De regio verkleint de achterstand op heel NL: bijv. 130	De regio halveert de achterstand op NL: bijv. 140	• Gestarte vestigingen betreffen alle nieuwe inschrijvingen bij de KvK. Landelijk is 81% van de starters een zzp'er, 19% mkb-bedrijven. Op gemeenteniveau zijn hiervan geen cijfers beschikbaar. • In de regio start ~20% minder vestigingen dan het landelijk gemiddelde. Dit is grotendeels te verklaren omdat meer vestigingen starten in verstedelijkte gebieden (vgl. in Amsterdam 308 vestigingen) • Het aantal gestarte vestigingen in Groningen ligt iets hoger dan de referentiegemeenten. Meer ondernemerschap betekent logischerwijs niet minder (ondergens) en zelfs een toename (ambitie). • In landelijke gemeentes starten ~10% minder vestigingen dan in de referentiegroep, met aardige verschillen tussen gemeenten. Meer ondernemerschap betekent dus een toename van het aantal startende vestigingen (ambitie).

Hoofddoel 2: Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Indicator: **2b. Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven (scale-ups) per 10.000 inwoners**

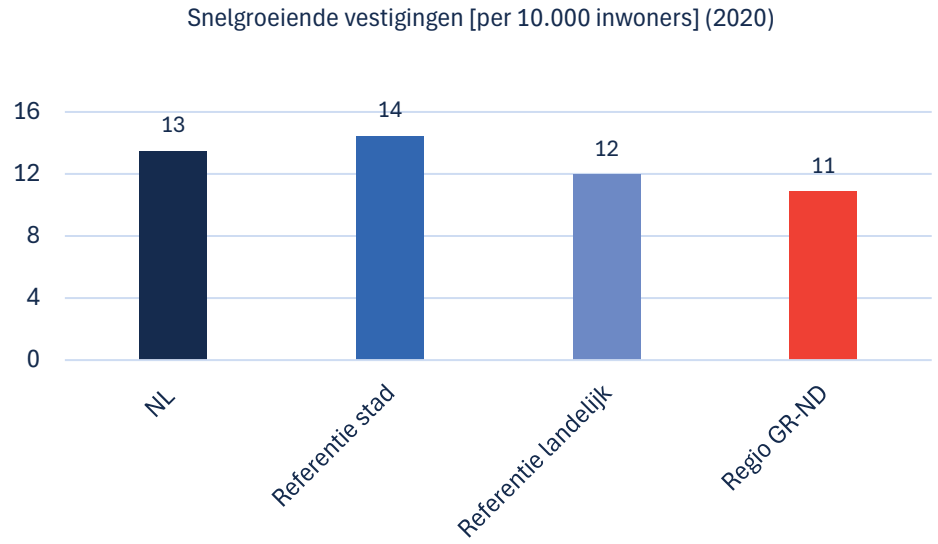

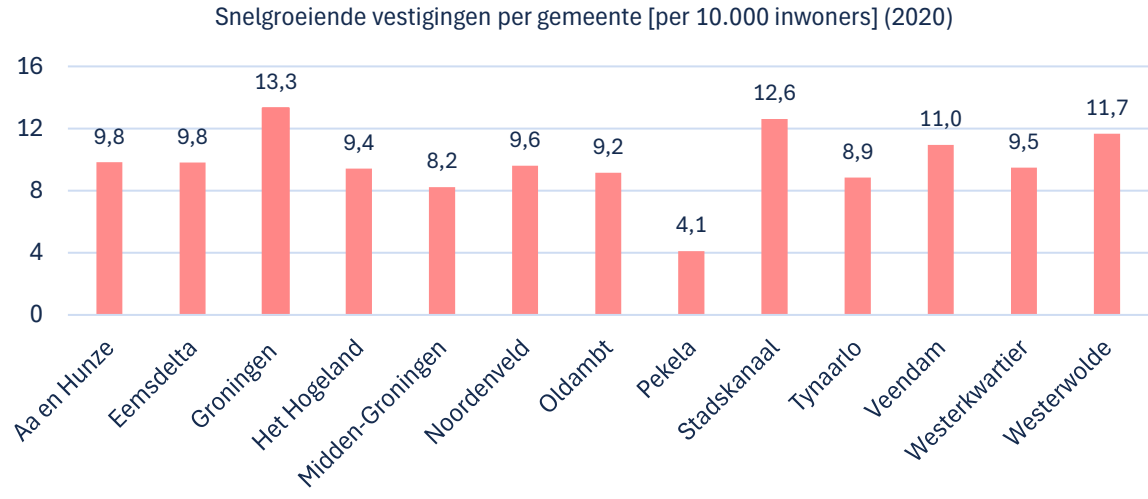

Bron: https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/dashboard/economie

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	De regio behaalt het gemiddelde van referentie landelijk: 12	Regio-gemiddelde zit op het NL gemiddelde: 13	• Snelgroeiende bedrijven zijn bedrijven met tien of meer werknemers met een gemiddelde autonome groei (aantal werknemers en/of omzet) van 20 procent per jaar of meer over een periode van drie jaar. • Op gemeenteniveau is data beschikbaar tot 2020. De ambitie kan verder gespecificeerd worden bij publicatie van nieuwe data. • Op basis van gegevens uit 2020 is te zien dat de regio onder het landelijk gemiddelde scoort, met als uitschieter Pekela. Maar omdat het om hele kleine aantallen gaat, namelijk 4 per 10.000 inwoners en Pekela ook maar 12.000 inwoners heeft, is het sturen op individuele gemeenten niet zo betekenisvol. • Logischer lijkt het om in de gehele regio te sturen op een toename van het aantal snelgroeiende vestigingen als indicator voor meer groeiende MKB bedrijven en groei van het verdienvermogen.

Hoofddoel 2: Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Indicator: **2c. Aanbod kapitaal MKB (€)**

SNN: Kapitaalmarktonderzoek Noord Nederland (2022)

In 2022 heeft SNN een kapitaalmarktonderzoek laten uitvoeren naar de vraag en aanbod van kapitaal in verschillende levensfasen van MKB bedrijven. Een aantal bevindingen hieruit zijn:

- Gemiddeld jaarlijks ~0,8 mld. geschat aanbod van kapitaal voor bedrijfsfinanciering MKB in de Provincie Groningen. Eveneens 0,8 mld. in Friesland en 0,6 mld. in Drenthe. In totaal €2,2 miljard aanbod in de drie provincies samen.
  - Daarvan is een deel vreemd vermogen (84%) en een deel eigen vermogen (16%).
  - Daarvan is 68% voor bedrijfsactiviteiten in de volwassenheidsfase, 26% voor de groeifase en 6% voor de startfase.
- 5% van het totale aanbod is beschikbaar voor innovatie, vooral in latere TRL-fasen 7 t/m 9. Er is beperkt aanbod in TRL fasen 1-3.
- Het innovatiekapitaal is sterk gericht op starters.
- De conclusie van het onderzoek is dat voor bedrijfsfinanciering van het MKB in Noord-Nederland vraag en aanbod van kapitaal niet in alle levensfasen van bedrijven in balans is. Uit de confrontatie tussen het jaarlijkse vraag en aanbod van kapitaal blijkt dat er een zeer groot tekort aan aanbod van kapitaal is in de startfase, een beperkt(er) tekort in de groeifase en een overschot in de volwassenheidsfase. Hierbij is wel van belang dat subsidies niet in het aanbod van kapitaal zijn meegenomen, omdat dit een wezenlijk ander product is (op voorhand duidelijk dat terugbetaling niet nodig is). Subsidies zijn echter wel relevant voor vooral innovatieve activiteiten. Aanvullende subsidiemogelijkheden kunnen zo'n gat deels al dichten.

Vergelijking met andere regio's

Oost NL heeft in 2020 onderzoek laten uitvoeren (bron: zie hier). De uitkomst daar was een aanbod van 3,6 mld. totaal. Waarvan ~1,3 mld. Overijssel en ~2,3 mld. Gelderland.

De Regio Utrecht (incl. Gooi- en Vechtstreek) heeft in 2019 onderzoek laten uitvoeren(zie hier). De uitkomst was een aanbod van ~2,1 mld. Waarvan ~1,8 mld. voor Utrecht en 0,3 mld. voor Gooi- en Vechtstreek.

Flevoland heeft nu onderzoek lopen (zie hier).

https://www.snn.nl/sites/default/files/documents/Definitief rapport Kapitaalmarktonderzoek Noord-NL_0.pdf

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Nader uit te werken	Nader uit te werken	• Het betreft hier een eenmalig onderzoek waarbij het aanbod van kapitaal ingeschat is. Mogelijk laat SNN een dergelijk onderzoek vaker uitvoeren zodat voortgang gemonitord kan worden. • In lijn met de doelstelling van verbeterde beschikbaarheid van (durf-) kapitaal voor het MKB lijkt het logisch om als minimale streefwaarde aan te houden dat het in ieder geval niet minder mag worden, en als ambitie dat het toeneemt. Nadere uitwerking kan volgen wanneer investeringen duidelijker zijn en ook de data is verbeterd.

Hoofddoel 2: Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Indicator: **2d. Export in € per inwoner (goederen en diensten)**

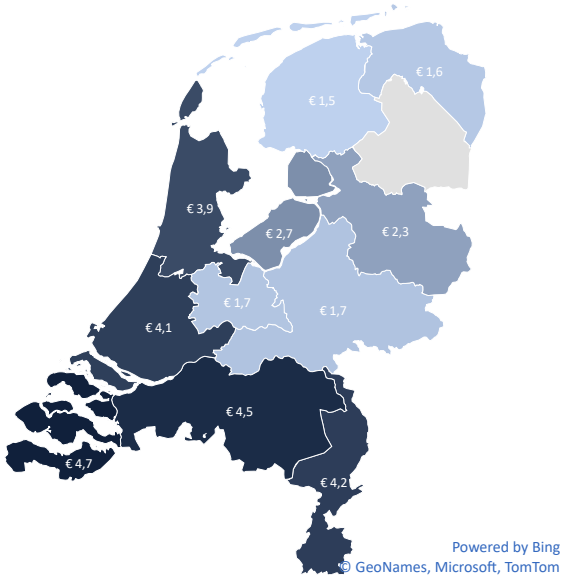

Export van goederen in euro (x10.000) per inwoner in 2022

€ 4,7

€ 1,5

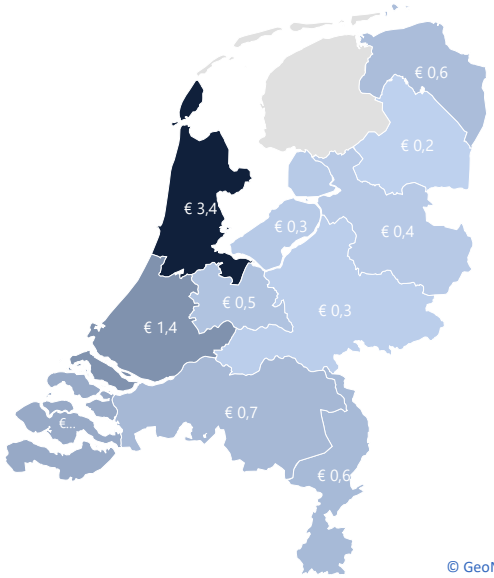

Export van diensten in euro (x10.000) per inwoner in 2021

€ 3,4

€ 0,2

Bron: https://dashboards.cbs.nl/v4/regionale_kengetallen/# en statline voor inwoner aantallen

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Nader uit te werken	Nader uit te werken	• Export van goederen en diensten is afgezet tegen het aantal inwoners per provincie. Zo ontstaat een beeld dat met name als het gaat om export van goederen Groningen vergelijkbaar scoort met Friesland, Overijssel en Utrecht, maar achterblijft op de overige provincies. Voor export van diensten is met name te zien dat de in de Noord-Holland en in mindere mate Zuid-Holland diensten geëxporteerd worden en verder een stuk minder. Groningen exporteert ten opzichte van overige regio's meer diensten dan Drenthe.

Hoofddoel 2: Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Indicator: **2e. EE-score (Entrepreneurial Ecosystem Index)**

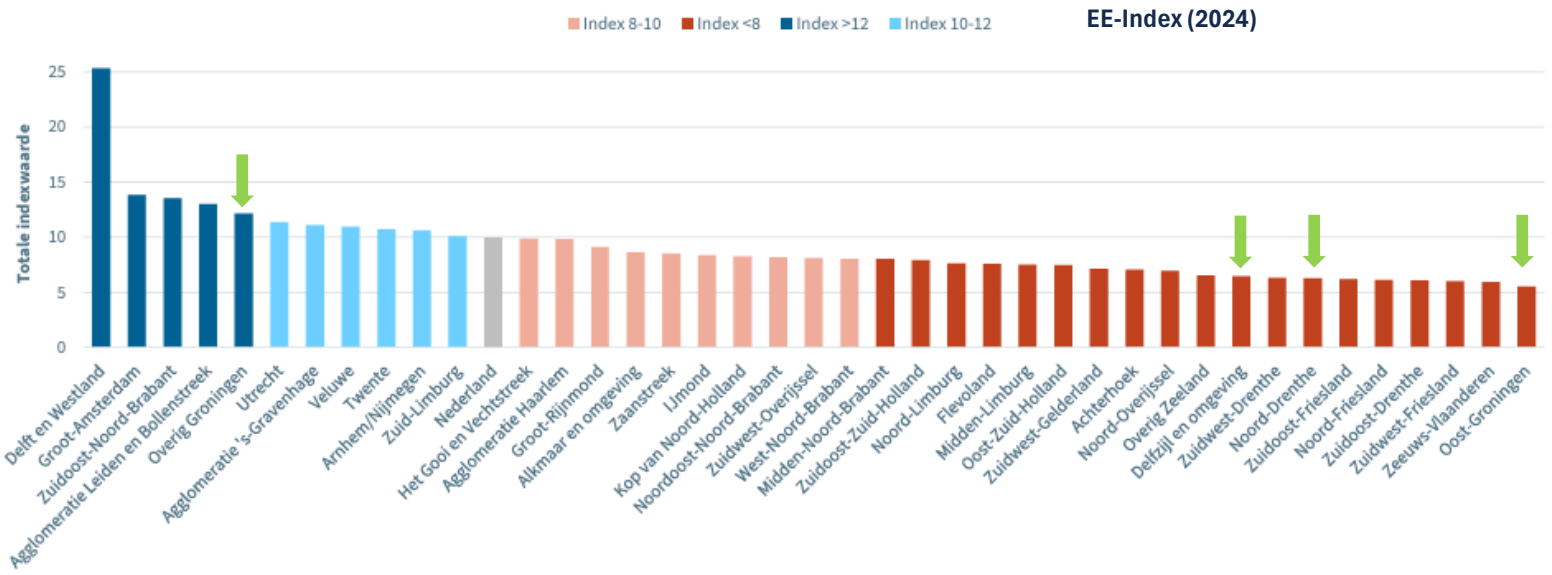

Birch en de Universiteit Utrecht brengen periodiek de Entrepreneurial EcosystemIndex uit. De EE-Index meet de kwaliteit van regionale ecosystemen (Leiderschap, Netwerken, Financiering, Kennis, Talent, Diensten, Formele instituties, Infrastructuur, Vraag en Ondernemerscultuur) en rangschikt op basis hiervan veertig regionale ecosystemen.
De weergegeven index is die van 2024

Bron: https://www.entrepreneurialecosystemobservatory.nl/

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Het ecosysteem Oost-Groningen wordt versterkt en behaalt een score van 7	Meerdere ecosystemen, namelijk in Delfzijl en omgeving, Noord-Drenthe en Oost-Groningen, worden versterkt (bv. 7-8 voor ieder ecosystem)	• De index is vooral geschikt om over tijd te meten of (onderdelen) van het ecosysteem een positieve ontwikkeling laten zien en zo sterker worden. • In vergelijking met andere regio's kent de regio Overig Groningen een vrij sterk ecosysteem voor ondernemerschap. Het lijkt logisch om dat te willen behouden. • Daarentegen is het ecosysteem in Delfzijl en omgeving, Noord-Drenthe en met name Oost-Groningen minder sterk. Streven naar een gemiddelde van Nederland lijkt niet heel logisch aangezien de regio's met een universiteit of hogeschool gemiddeld logischerwijs hoger scoren en daarmee een sterke invloed hebben op het gemiddelde. Logischer lijkt het om per regio te definiëren dat (onderdelen) van het ecosysteem sterker worden.

Hoofddoel 2: Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Indicator: **2f. ISI-score: oordeel niet-Groningse bedrijven over aantrekkelijkheid van Groningen**

Trend: het beeld van de niet-Groningse bedrijven is de afgelopen twee jaar een stuk positiever geworden, de ISI-score is toegenomen van een 2,4 in 2022 naar een 4,1 in 2024. Er zijn vooral veel meer bedrijven die een 8 als ISI-score geven (31% in 2024 versus 14% in 2022). Ook geven veel minder bedrijven lager dan een 0 (11% in 2024 versus 22% in 2022).

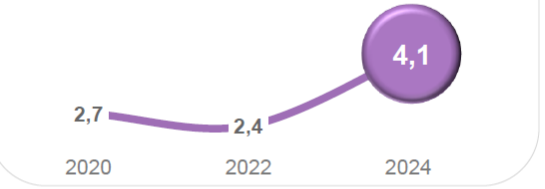

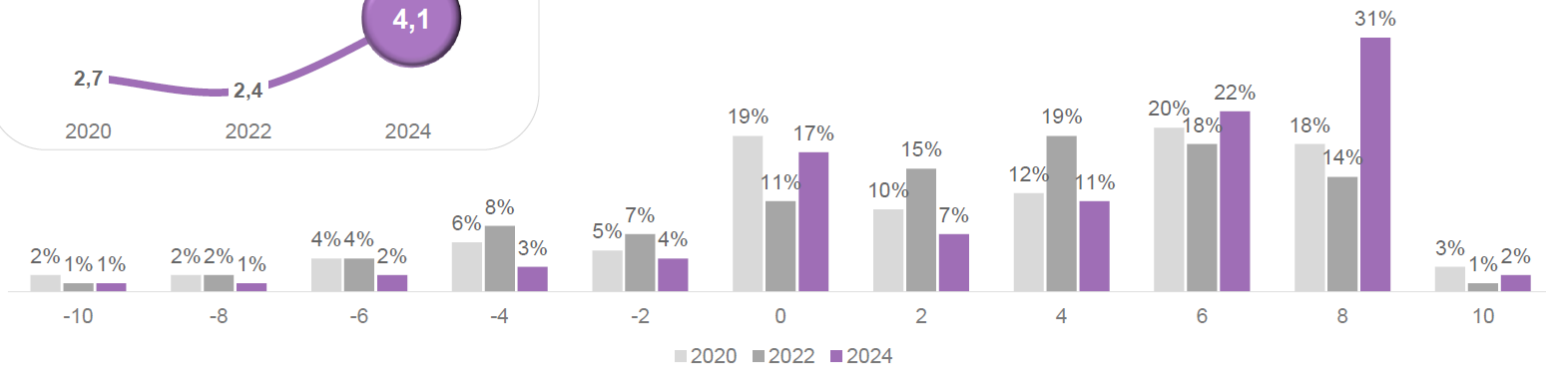

Vraag: Hoe beoordeelt u het beeld van Groningen op dit moment? (Basis: alle niet-Groningse bedrijven, 2022: n=784; 2024: n=764)

Bron: In 2024 is een vierde meting uitgevoerd in het kader van de Imagomonitor Groningen. Het doel van het onderzoek is het imago van de provincie Groningen te meten door de tijd heen. Opdrachtgever is Nationaal Programma Groningen, dat investeringen in Groningen doet met onder andere het doel om het Groningse imago te verbeteren.

Andere regio's: Brabant en Friesland hebben vergelijkbare imago onderzoeken uitgevoerd.
- In Brabant zijn geen bedrijven gevraagd
- In Friesland geven bedrijven een **5,7** (2024)

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	5.5	7	• De Image Sentiment Indicator (ISI) drukt het oordeel over het huidige imago van een provincie, regio of stad uit op een schaal van -10 tot +10. Een score van +7 staat volgens de onderzoekers voor (zeer) goed. Het is dus geen rapportcijfer. • Data is alleen beschikbaar van Groningen en niet van de drie Noord-Drentse gemeenten. Het lijkt ook niet logisch om die toe te voegen omdat het imago op provincie niveau gemeten wordt en veel bedrijven ook niet op gemeenteniveau een beeld hebben. • Omdat onderzoekers van de Imagomonitor aangeven dat een +7 staat voor (zeer) goed lijkt dat een hoge ambitie, gezien de ontwikkeling van afgelopen jaren kan als minimale streefwaarde worden gesteld dat het verbetert tot 5,5 en als ambitie een 7.

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Subdoelen	Voorstel indicatoren	Geografisch niveau	Bronnen	Frequentie (meest recent)	CBS BW-indicator	Overwegingen bij voorstel indicatoren
Talent ontwikkelen en doorontwikkelen	*[vooralsnog geen geschikte indicatoren]*					Uitgangspunt is dat de Sociale Agenda zich meer richt op eerlijke onderwijskansen (zoals geen discriminatie in schooladvies), en de Economische Agenda meer op praktijkgericht leren (werkervaring) en LLO. Bij dat laatste zijn nu geen goede regionale indicatoren beschikbaar.
Talentbehoud: meer talent blijft in de regio wonen	3a. Stay rate (% 16-jarigen die op 28-jarige leeftijd nog of weer in dezelfde gemeente woont, uitgesplitst naar opleidingsniveau)	Gemeente	Talentmonitor Groningen	n.t.b.	Nee	Afspraken nodig met Talent in de regio over gebruik data en voortzetting monitor
Meer talent vestigt zich in de regio	3b. % 28-jarigen die werken in de provincie maar elders zijn opgegroeid	Provincie (Groningen)	Talentmonitor Groningen	n.t.b.	Nee	Afspraken nodig met Talent in de regio over gebruik data en voortzetting monitor
Betere benutting van talent binnen de regio (in kwantiteit en kwaliteit)	3c Voortijdig schoolverlaters / startkwalificaties (%)* 3d. Netto arbeidsparticipatie (%)*	Gemeente Gemeente	CBS CBS	Jaarlijks (’22/’23) Jaarlijks (2023)	Nee Ja	“Benutting” is hierbij vooral geïnterpreteerd als: zo min mogelijk onbenut arbeidspotentieel. Vanwege het ontbreken van gemeentelijke data over het aantal schoolverlaters met een startkwalificatie, wordt het % voortijdige schoolverlaters gehanteerd (ondanks de meer negatieve formulering hiervan).
Stijging gemiddeld inkomensniveau en hogere gemiddelde inkomens van praktisch geschoolden in het bijzonder	3e. Mediaan besteedbaar inkomen (€) 3f. Particuliere huishoudens onder lage-inkomensgrens (%)	Gemeente Gemeente	CBS CBS	Jaarlijks (2022) Jaarlijks (2022)	Ja	Stijging gemiddeld inkomen is op zichzelf niet voldoende, want kan samengaan met meer inkomensongelijkheid. Mediaan als indicator is beter geschikt omdat het minder gevoelig is voor uitschieters. Inkomensniveaus op diverse opleidingsniveaus zijn niet per regio beschikbaar, maar wel indicator voor de laagste-inkomensgroepen per regio. Daarom die als extra indicator toegevoegd.

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Indicator: **3a. Stay rate (% 16-jarigen dat op 28 jaar nog/weer in dezelfde gemeente woont)**

Stay rate (% 16-jarigen die op 28 jaar nog/weer in dezelfde gemeente woont) (jaar onbekend)

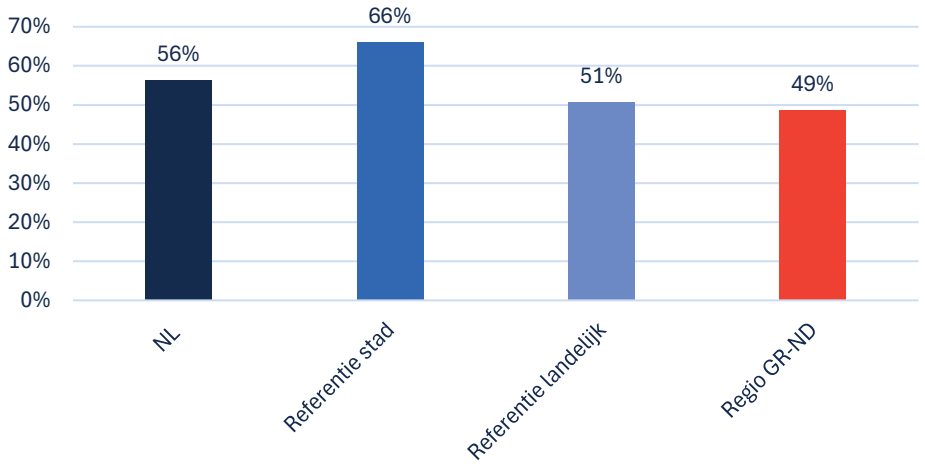

Stay rate (% 16-jarigen dat op 28 jaar nog/weer in dezelfde gemeente woont) per gemeente (jaar onbekend)

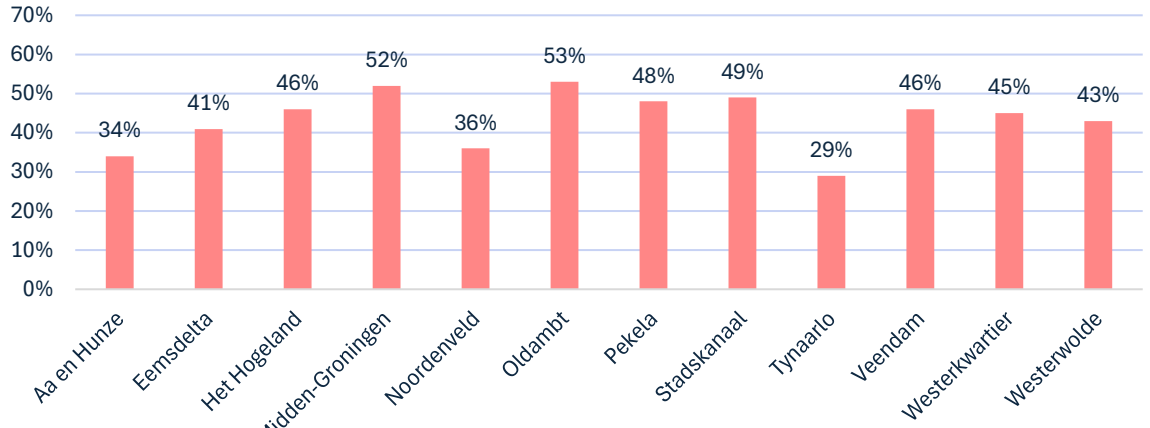

Bron: Talentmonitor Groningen

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Regio-gemiddelde boven 50%, geen enkele gemeente onder 35%	Regio-gemiddelde op NL-niveau van 56%	• Het vasthouden van talent is vooral een Drents probleem, getuige de andere percentages in deze gemeenten. • Door een minimale ambitie voor alle gemeenten, zullen in de praktijk vooral de Drentse gemeenten meegetrokken moeten worden.

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Indicator: **3a. Stay rate (% 16-jarigen dat op 28 jaar nog/weer in dezelfde gemeente woont) – naar opleidingsniveau**

Stay rate naar opleidingsniveau (jaar onbekend)

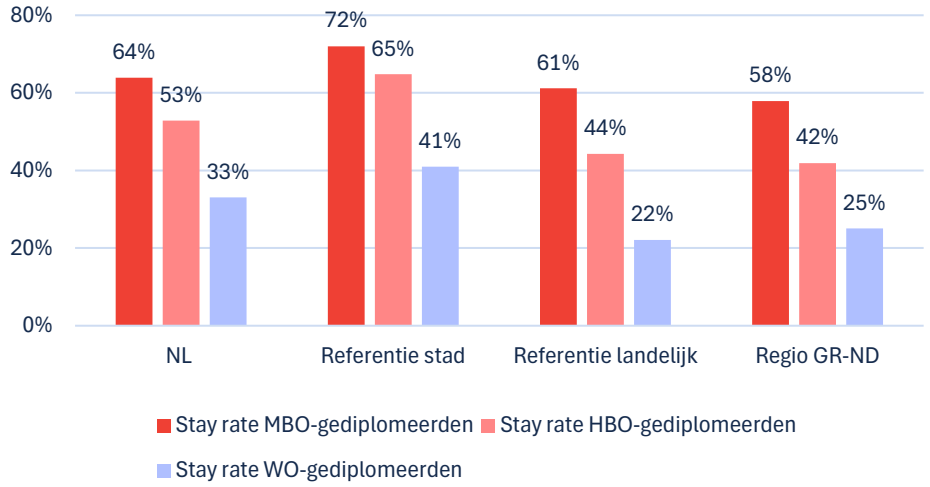

Stay rate naar opleidingsniveau per gemeente (jaar onbekend)

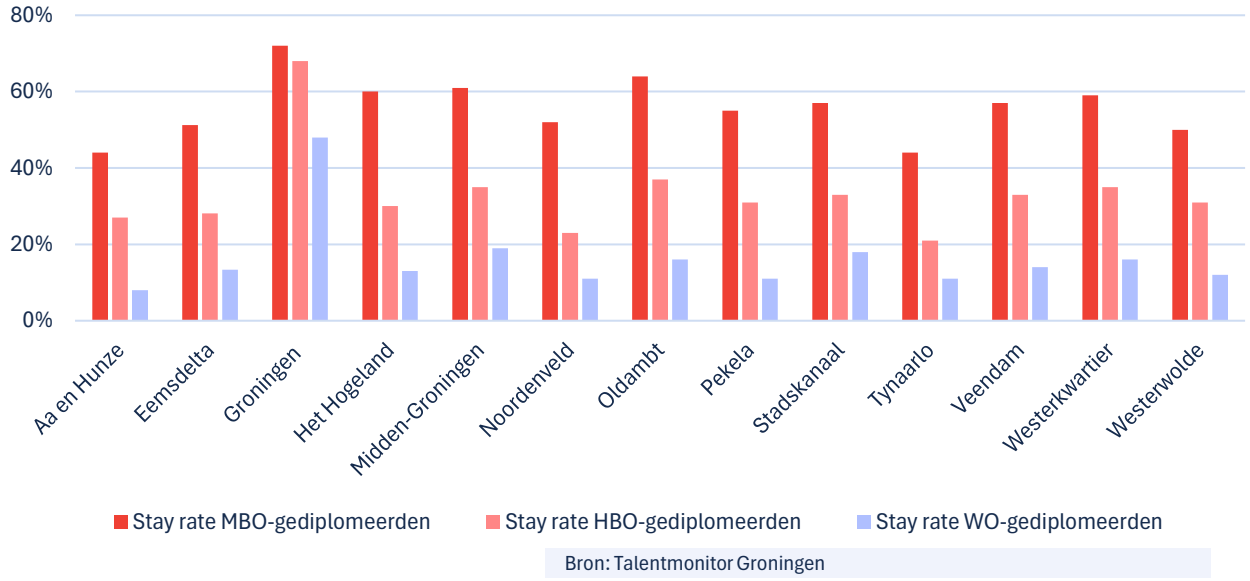

Bron: Talentmonitor Groningen

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Stay rate voor de regio: - MBO: 60% - HBO: 45% - WO: 30%	Stay rate voor de hele regio op alle opleidingsniveaus tenminste op NL: - MBO: 64% - HBO: 53% - WO: 33%	• Landelijke gemeenten hebben op alle opleidingsniveaus moeite om talent vast te houden . • Groningen behoudt (t.o.v. andere grote steden) veel WO-gediplomeerden.

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Indicator: **3b. % 28-jarigen die werken in de provincie maar elders zijn opgegroeid**

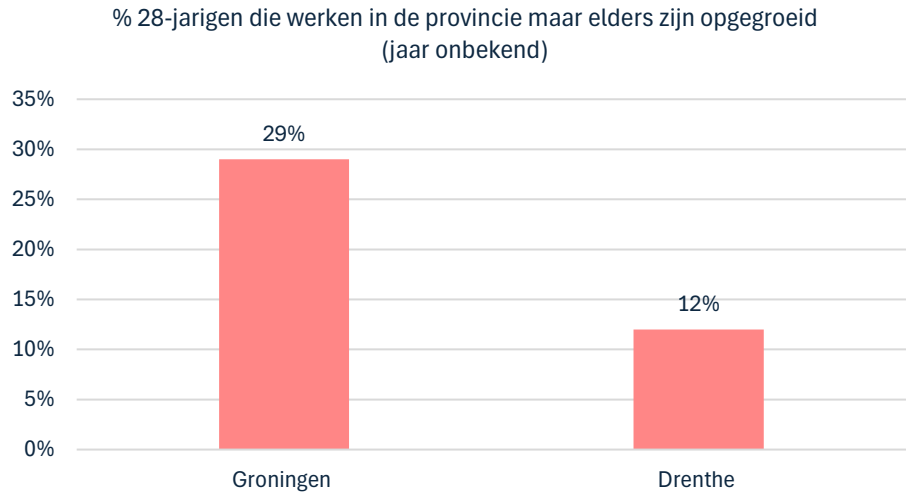

Bron: Talentmonitor Groningen

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Groningen: 35% of meer ((iets hoger dan bijv. Gelderland en Noord-Brabant, lager dan ZH en NH) Drenthe: 15%	Groningen: 40% Drenthe: 20% (vergelijkbaar met bijv. Overijssel)	• De Talentmonitor Groningen geeft beperkte data voor benchmark om een streefwaarde uit te werken, alleen cijfers andere provincies. • Het bijpassende subdoel is nu geformuleerd als ‘Meer talent vestigt zich in regio…’, wat een stijging veronderstelt.

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Indicator: **3c. Voortijdig schoolverlaters / startkwalificaties (%)**

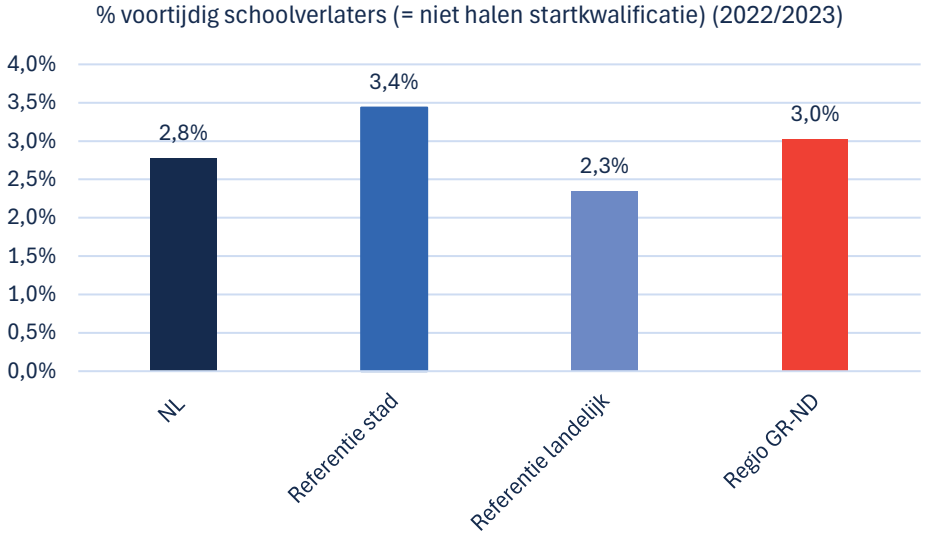

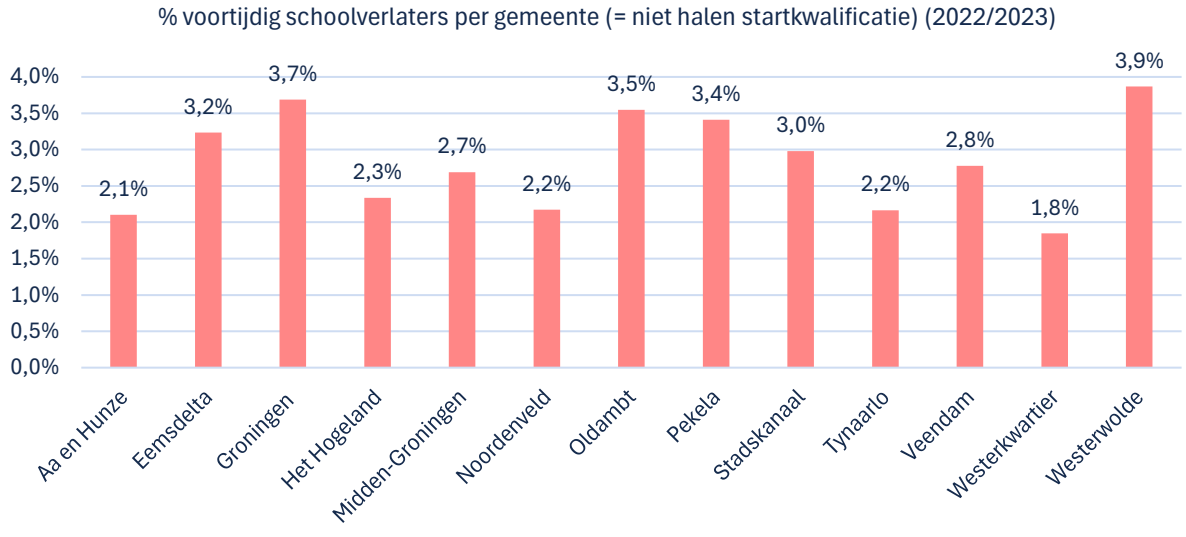

Bron: StatLine - Voortijdig schoolverlaters; geslacht, woonregio (cbs.nl)

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	De score van de regio is niet hoger dan het gemiddelde van Nederland, dus VSV is maximaal 2,8% (conform Sociale Agenda)	Geen enkele gemeenten zit boven de 3% en regio-gemiddelde van 2,5% (conform Sociale Agenda)	• De verschillen tussen individuele gemeenten zijn vrij groot, een aantal flinke uitschieters naar boven bij Groningse gemeenten. • Door het stellen van een plafondwaarde voor alle gemeenten worden vooral deze gemeenten meegetrokken.

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Indicator: **3d. Netto arbeidsparticipatie (%)**

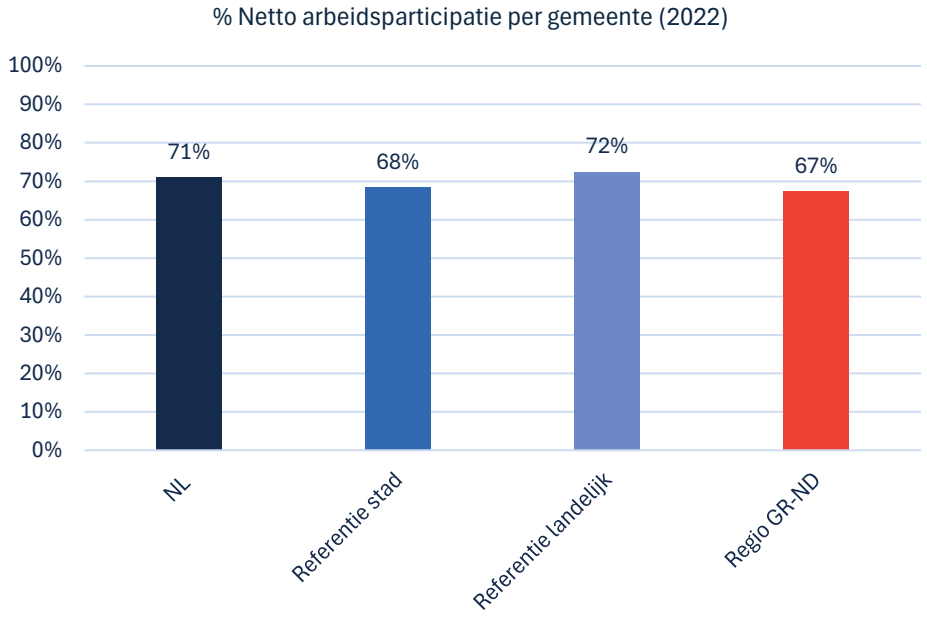

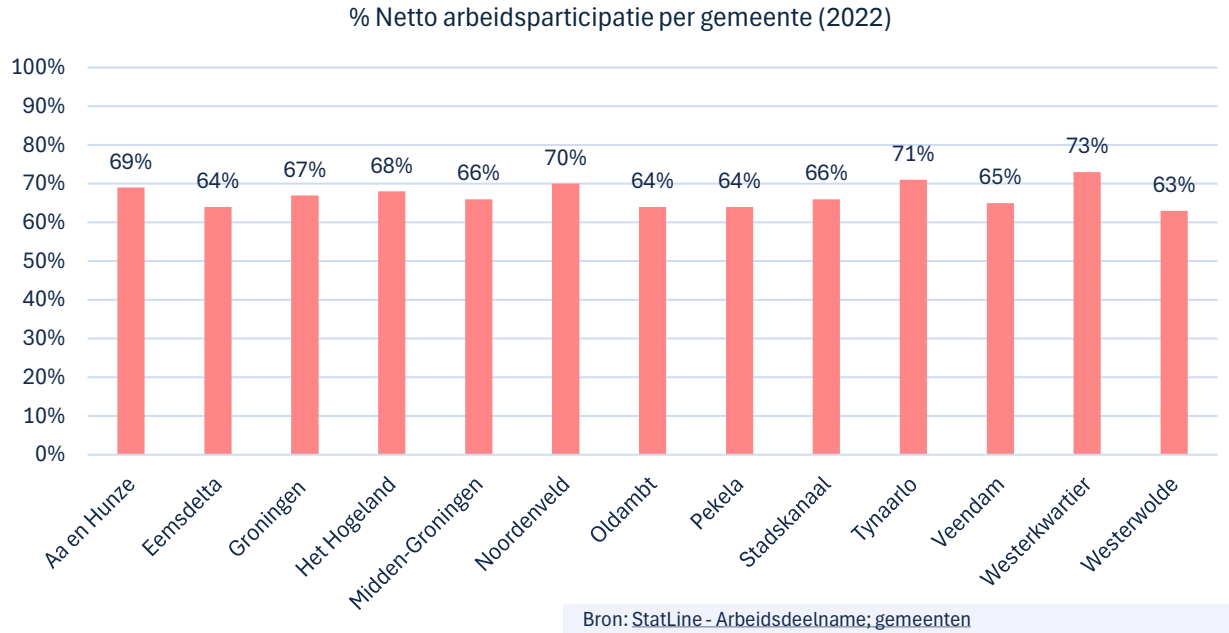

Bron: StatLine - Arbeidsdeelname; gemeenten

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Halvering achterstand ten opzichte van NL: Het regio-gemiddelde is minstens 69%	Het regio-gemiddelde ligt op dat van NL van 71%	• Bijna alle gemeenten zitten onder het gemiddelde van Nederland en van de referentiegroep voor het landelijk gebied • De arbeidsparticipatie in de Drentse gemeenten is hoger dan die in veel Groningse gemeenten • Doelen per gemeente nader uit te werken

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Indicator: **3e. Mediaan besteedbaar inkomen (€)**

Mediaan besteedbaar inkomen (x 1000 €) (2022)

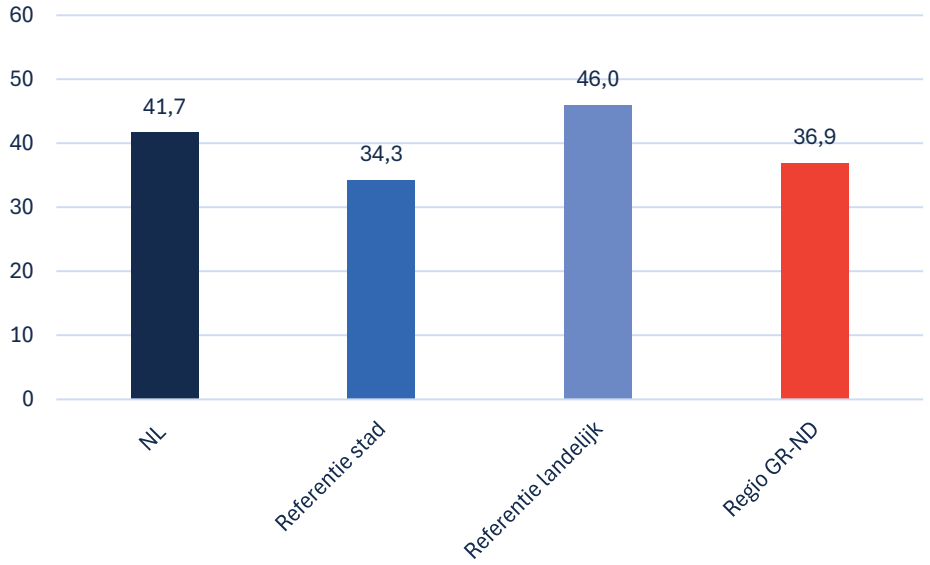

Mediaan besteedbaar inkomen (x 1000 €) per gemeente (2022)

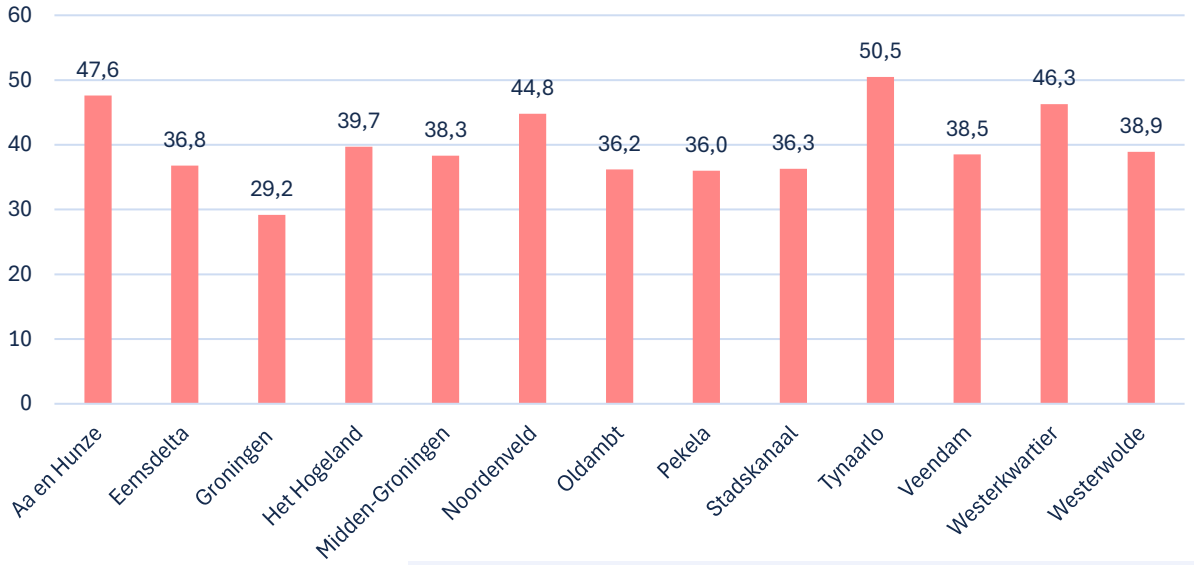

Bron: StatLine - Inkomen van huishoudens; huishoudenskenmerken, regio (indeling 2023)

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Halvering achterstand: Regio-gemiddelde van de mediaan wordt gelijk met NL: ca. 39 300 **€**	Regio-gemiddelde van de median wordt gelijk met NL: ca. 41 700 **€**	• Inkomensniveau in alle gemeenten ligt lager dan bij de groep vergelijkbare gemeenten en de regio ligt lager dan NL. • Nadere uitwerking nodig om te kijken in hoeverre investeringen hierop aan kunnen sluiten en of dit een actieve indicator kan zijn of niet

Hoofddoel 3: Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Indicator: **3f. Particuliere huishoudens onder de lage-inkomensgrens (%)**

Particuliere huishoudens onder lage-inkomensgrens (%) (2022)

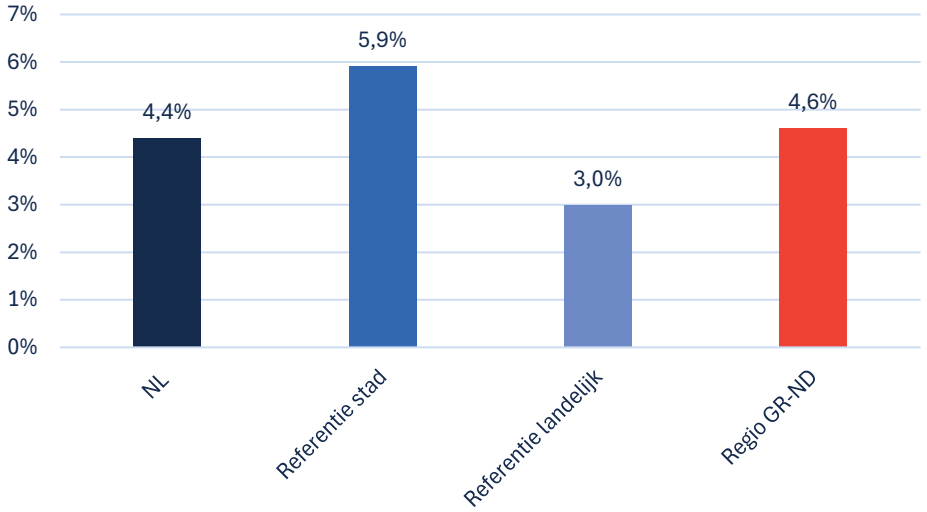

Particuliere huishoudens onder lage-inkomensgrens per gemeente (%) (2022)

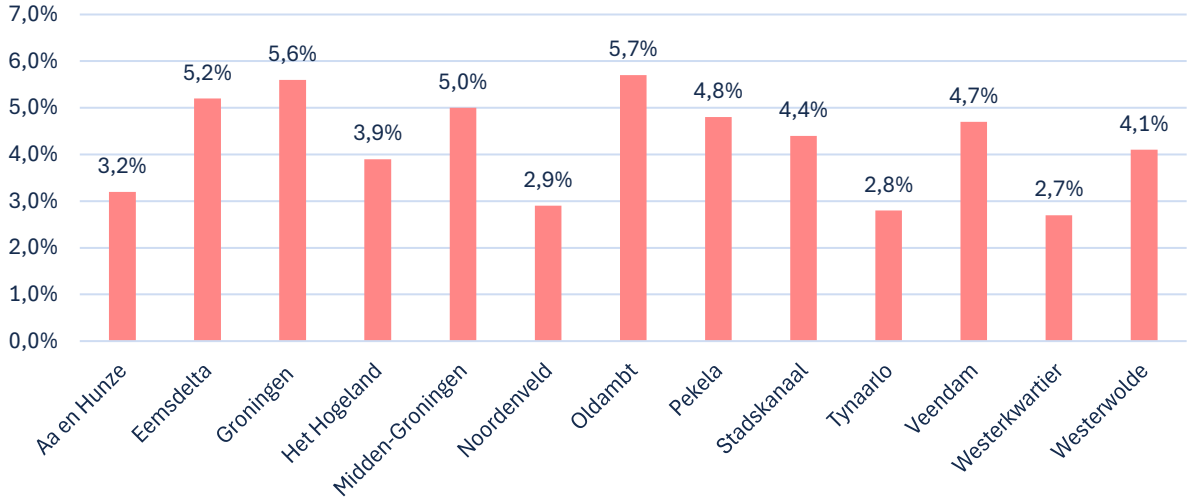

Bron: StatLine - Laag en langdurig laag inkomen; huishoudenskenmerken, regio (indeling 2023)

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Regio-gemiddelde ligt op niveau van NL: 4.4%	Regio-gemiddelde is maximaal 4,2% en geen enkele gemeente zit boven de 4,5%	• Per gemeente zijn veel schommelingen te zien. Een aantal landelijke gemeentes liggen onder het gemiddelde van de referentiegroep landelijk, maar het merendeel ligt er met minstens 1% boven. • Groningen presteert iets beter dan het gemiddelde van de referentiegroep stad, die over het algemeen hoger scoort dan het landelijk gemiddelde. Dit onderstreept dat Oldambt een relatief hoge score behaalt, met een resultaat boven het stedelijke gemiddelde.

Hoofddoel 4: Meer kennis uit de regio verzilveren

Subdoelen	Voorstel indicatoren	Geografisch niveau	Bronnen	Frequentie (meest recent)	BW-indicator?	Overwegingen bij voorstel indicatoren
Meer kennis naar de markt en maatschappij brengen (valorisatie)	4a. Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen	Campus Groningen	RUG	2022	Nee	Geeft een indicatie van of kennis vanuit de universiteit omgezet wordt naar nieuwe bedrijvigheid.
	4b.Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners	COROP	RVO	Vijfjaarlijks (2023)	Nee	Niet elke octrooi is even relevant, maar toch geven octrooien inzicht in de innovatief technische toekomstplannen.
	4d. Publieke R&D uitgaven (% bruto regionaal product)	Provincie	CBS	Onbekend (2020)	Nee	Publieke R&D uitgaven (instellingen, inclusief hoger onderwijs) kunnen helpen kennis naar de markt te brengen, wel bezien in samenhang met private uitgaven.
Meer innoverende bedrijven en meer innovatie binnen bedrijven	4c. Innovatieve bedrijven (%)	Provincie	CBS	Jaarlijks (2022)	Nee	
Versterken van het kennis- en innovatie ecosysteem	Meten met EE-indicator (zie hoofddoel 2)					
Meer private investeringen in R&D	4e. Private R&D uitgaven (% bruto regionaal product)	Provincie	CBS	Onbekend (2020)	Nee	Private uitgaven (bedrijven) aan R&D als % van bruto regionaal product is een goede indicator van de mate van private investeringen in R&D.
Toename arbeidsproductiviteit als gevolg van innovaties	4f. Arbeidsproductiviteit (€/gewerkt uur)	COROP	CBS	Jaarlijks (2022)	Nee	Arbeidsproductiviteit meetbaar, onderscheid naar gevolg van innovaties niet. Arbeidsproductiviteit hangt ook nauw samen met Sociale Agenda.

Hoofddoel 4: Meer kennis uit de regio verzilveren

2022

Indicator: **4a. Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen**

Het aantal spin-offs is lastig vergelijken met landelijke gemiddelden en/of andere kennisinstellingen omdat er geen eenduidige meetmethoden zijn. De universiteit Twente rapporteert er bijvoorbeeld 32. De UvA neemt deel in 47 ventures. Delft Enterprises neemt deel in 59 bedrijven.

Bron: https://campus.groningen.nl/dashboard-campus-groningen

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Nader uit te werken	Nader uit te werken	• Campus Groningen houdt het totaal aantal Start-ups en Spin-Offs bij. Tussen 2018 en 2022 varieerde dit tussen de 54 en 57. Voor zover vergelijking mogelijk en betrouwbaar is, lijkt dit geen gering aantal. • Het doel is meer kennis naar de markt en maatschappij te brengen (valorisatie). Vanuit die gedachte is een toename van het aantal spin-offs een logische ambitie. Om een perverse focus op de aantallen te voorkomen idealiter met informatie over het type en het succes van de spin-off. • Streefwaarden dus nader uit te werken, met betere data.

Hoofddoel 4: Meer kennis uit de regio verzilveren

Indicator: **4b.Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners**

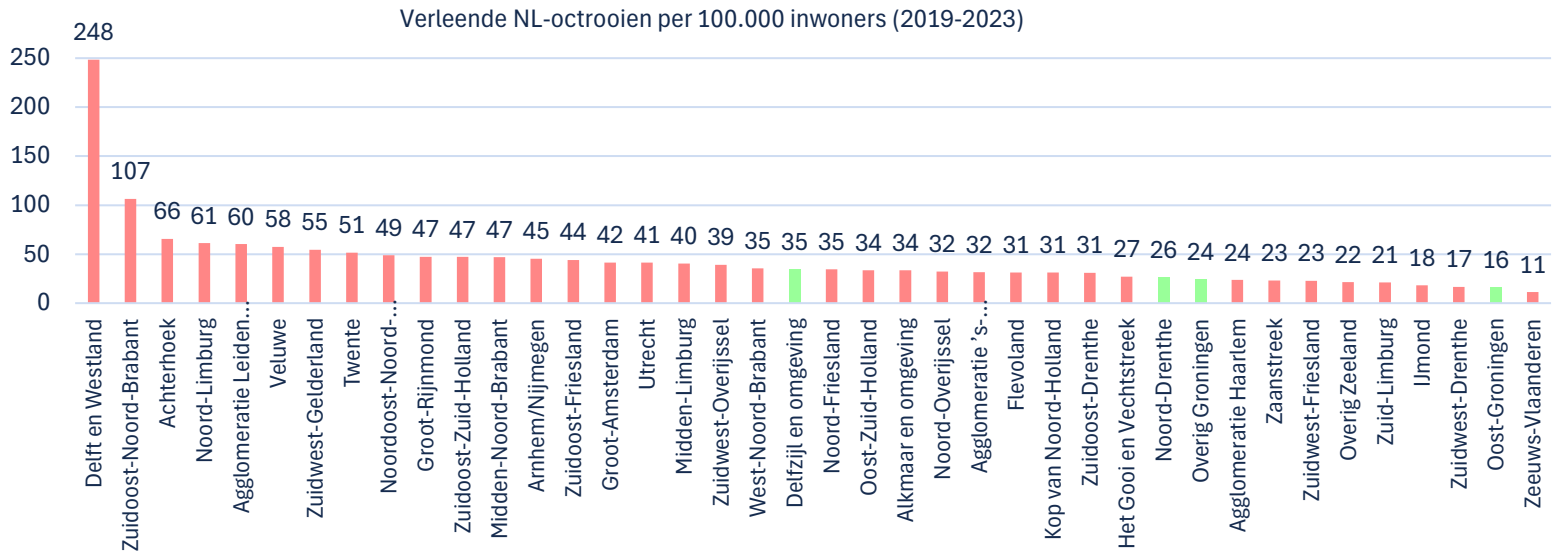

'Octrooien in Nederland' is een vijfjaarlijkse analyse van de octrooiaanvragen van Nederlandse octrooiaanvragers door de RVO. Octrooiaanvragen kunnen technische R&D-inspanningen en inventiviteit op een objectieve wijze inzichtelijk maken. Weliswaar is niet elke uitvinding geschikt voor een octrooi en is niet elk octrooi even waardevol, maar toch is octrooianalyse interessant. Een octrooi biedt de mogelijkheid om een technische uitvinding te exploiteren, zelf of in samenwerking met andere partijen. Een octrooianalyse laat zien waar organisaties op technisch gebied mee bezig zijn en of ze daar commerciële intenties mee hebben. Octrooien geven daarom inzicht in de toekomstplannen van technisch innovatief Nederland en de regio's.

Bron: https://infographics.rvo.nl/OCNL/jaarbericht2023/chapter_2.html#chapter_2-1-3https://infographics.rvo.nl/OCNL/jaarbericht2023/chapter_2.html#chapter_2-1-3

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Oost-Groningen laat een toename zien, richting 25	Toename aantal verleende octrooien in Oost-Groningen, Overig Groningen, Noord-Drenthe, richting niveau Delfzijl (35)	• Het aantal octrooien tussen 2019 en 2023 is in de regio het hoogst in Delfzijl en omgeving en het laagst in Oost-Groningen. Het zou wellicht te verwachten zijn dat juist de regio met een universiteit (Overig-Groningen) wat hoger zou scoren ten opzichte van andere regio's. • Een ambitie zou daarom kunnen zijn, een toename van het aantal verleende octrooien richting niveau van Delfzijl van 35.

Hoofddoel 4: Meer kennis uit de regio verzilveren

Indicator: **4c. Innovatieve bedrijven (%)**

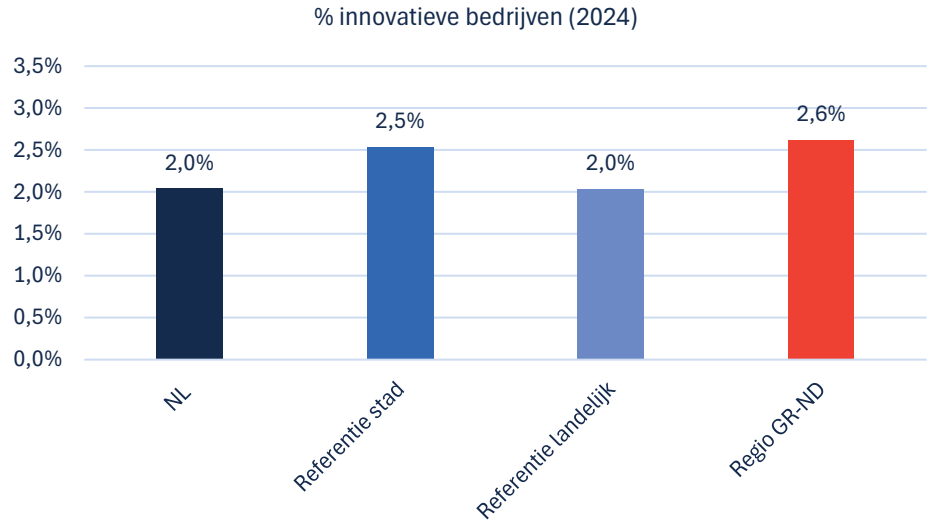

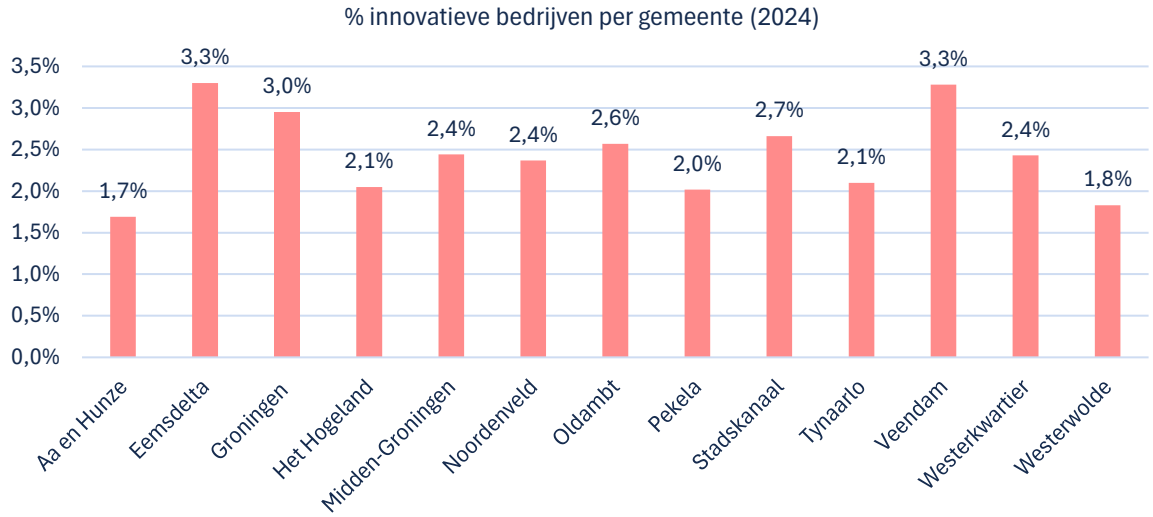

Het aandeel innovatieve bedrijven wordt gemeten door het aantal innovatieve bedrijven te delen door het totaal aantal bedrijven (exclusief zzp). Innovatiespotter merkt bedrijven als innovatief aan die innovatie zijn op thema's die aansluiten bij het Nederlandse Missiegedreven Topsectoren Beleid..

Bron: https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/dashboard/economie

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	% innovatieve bedrijven groeit in de regio en vergroot voorsprong t.o.v. NL: 2.8%	% innovatieve bedrijven groeit in de regio en vergroot voorsprong t.o.v. NL tot: 3.0%	• De gehele regio kent een hoger % innovatieve bedrijven dan het landelijk gemiddelde. • Groningen heeft een hoger % innovatieve bedrijven dan de referentiegemeenten. • Het landelijk gebied kent ook een hoger % innovatieve bedrijven dan de referentiegemeenten. Inzoomend hebben alleen Aa en Hunze en Westerwolde een iets lager percentage.

Hoofddoel 4: Meer kennis uit de regio verzilveren

Indicator: **4d. Publieke R&D uitgaven (% bruto regionaal product)**

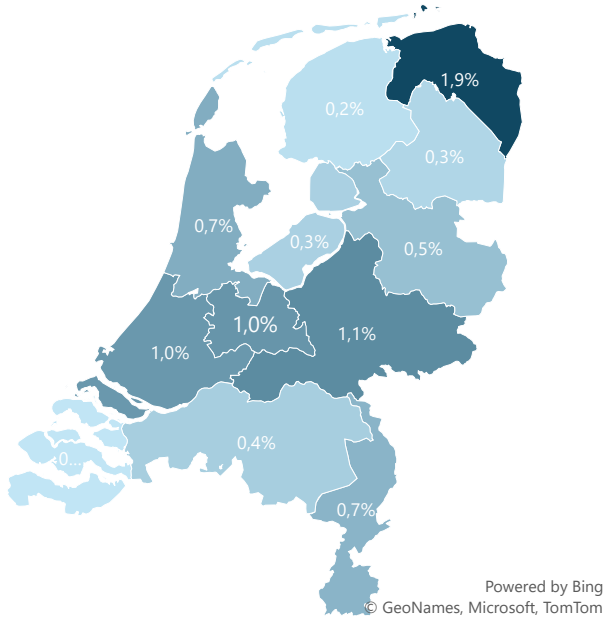

Eigen R&D uitgaven - Publiek (als % van bruto regionaal product) (2020)

1,9%

0,1%

Provincie	R&D uitgaven als **% bruto regionaal product** (’20)		R&D uitgaven in **miljoen euro (’20)**
	publiek	publiek & privaat	publiek
Groningen	1,9%	3,0%	€ 439
Gelderland	1,1%	2,6%	€ 924
Utrecht	1,0%	2,2%	€ 785
Zuid-Holland	1,0%	2,3%	€ 1.656
Noord-Holland	0,7%	2,0%	€ 1.257
Limburg	0,7%	2,2%	€ 300
Overijssel	0,5%	1,8%	€ 238
Noord-Brabant	0,4%	3,7%	€ 442
Flevoland	0,3%	1,2%	€ 49
Drenthe	0,3%	0,9%	€ 41
Fryslân	0,2%	0,9%	€ 36
Zeeland	0,1%	0,8%	€ 14

Research & Development (R&D)
Activiteit waarbij wordt gestreefd naar oorspronkelijkheid en vernieuwing en bestaande uit het creatief, systematisch en planmatig zoeken naar oplossingen voor praktische problemen. Tot de activiteit behoort ook het strategische en het fundamentele onderzoek, waarbij het verkrijgen van achtergrondkennis en het vergroten van de (puur) wetenschappelijke kennis voorop staat en niet het streven naar direct economisch voordeel of het oplossen van problemen. Verder wordt tot de activiteit ook gerekend het (uit)ontwikkelen van ideeën of prototypes tot bruikbare processen en productierijpe producten.

Bron: https://dashboards.cbs.nl/v4/regionale_kengetallen/#

	Minimale streefwaarde	**Ambitie**	**Overwegingen**
Waar valt aan te denken?	Nader uit te werken	Nader uit te werken	• In relatieve zin wordt in Groningen het meeste publieke geld uitgegeven aan R&D. Dit is mogelijk deels omdat Groningen niet het grootste Bruto Regionaal Product heeft, maar wel een universiteit en UMC. In Drenthe wordt zowel in relatieve als absolute zin veel minder publieke R&D uitgaven gedaan. Voor de Noord-Drentse gemeenten is het de vraag welke instellingen deze gelden kunnen uitgeven. • Op Europees niveau is de drieprocentsdoelstelling afgesproken (de Lissabon-norm) om in totaal (publiek en privaat) 3% van het BBP uit te geven aan R&D. Groningen en Noord-Brabant zijn de enige provincies die de doelstelling behaalden, Groningen door relatief hoge publieke uitgaven, Noord-Brabant door hoge private uitgaven. • Mogelijke ambitie is om met de publieke R&D uitgaven waar mogelijk kansen te benutten om deze gericht bij te laten dragen aan doelstellingen en missies van de Economische Agenda.

Hoofddoel 4: Meer kennis uit de regio verzilveren

Indicator: **4e. Private R&D uitgaven (% bruto regionaal product)**

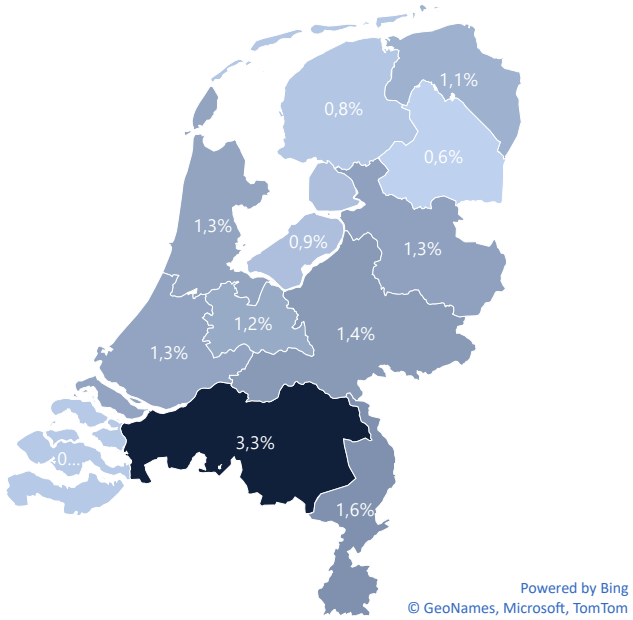

Eigen R&D uitgaven - Privaat (als % van bruto regionaal product) (2020)

3,3%

0,6%

Provincie	R&D uitgaven als **% bruto regionaal product** (’20)		R&D uitgaven in **miljoen euro (’20)**
	privaat	publiek & privaat	privaat
Noord-Brabant	3,3%	3,7%	€ 3.963,0
Limburg	1,6%	2,2%	€ 703,0
Gelderland	1,4%	2,6%	€ 1.163,0
Overijssel	1,3%	1,8%	€ 595,0
Noord-Holland	1,3%	2,0%	€ 2.158,0
Zuid-Holland	1,3%	2,3%	€ 2.107,0
Utrecht	1,2%	2,2%	€ 908,0
Groningen	1,1%	3,0%	€ 245,0
Flevoland	0,9%	1,2%	€ 124,0
Fryslân	0,8%	0,9%	€ 159,0
Zeeland	0,7%	0,8%	€ 100,0
Drenthe	0,6%	0,9%	€ 89,0

Research & Development (R&D)
Activiteit waarbij wordt gestreefd naar oorspronkelijkheid en vernieuwing en bestaande uit het creatief, systematisch en planmatig zoeken naar oplossingen voor praktische problemen. Tot de activiteit behoort ook het strategische en het fundamentele onderzoek, waarbij het verkrijgen van achtergrondkennis en het vergroten van de (puur) wetenschappelijke kennis voorop staat en niet het streven naar direct economisch voordeel of het oplossen van problemen. Verder wordt tot de activiteit ook gerekend het (uit)ontwikkelen van ideeën of prototypes tot bruikbare processen en productierijpe producten.

Bron: https://dashboards.cbs.nl/v4/regionale_kengetallen/#

	Minimale streefwaarde	**Ambitie**	**Overwegingen**
Waar valt aan te denken?	Verhogen private R&D uitgaven naar tenminste 1,3% in Groningen en 1,1% in Drenthe	Verhogen private R&D uitgaven naar tenminste 1,5% in Groningen en 1,3% in Drenthe	• Als het gaat om private uitgaven aan R&D staat Noord-Brabant ruim bovenaan. Groningen is de 8e provincie en in Drenthe wordt het minst van alle provincies private uitgaven aan R&D gedaan. • De ambitie kan zijn om de private bijdragen aan R&D te verhogen. Uitgaven aan R&D zijn van belang omdat ze bijdragen aan ons toekomstige verdienvermogen.

Hoofddoel 4: Meer kennis uit de regio verzilveren

Indicator: **4f. Arbeidsproductiviteit (€/gewerkt uur)**

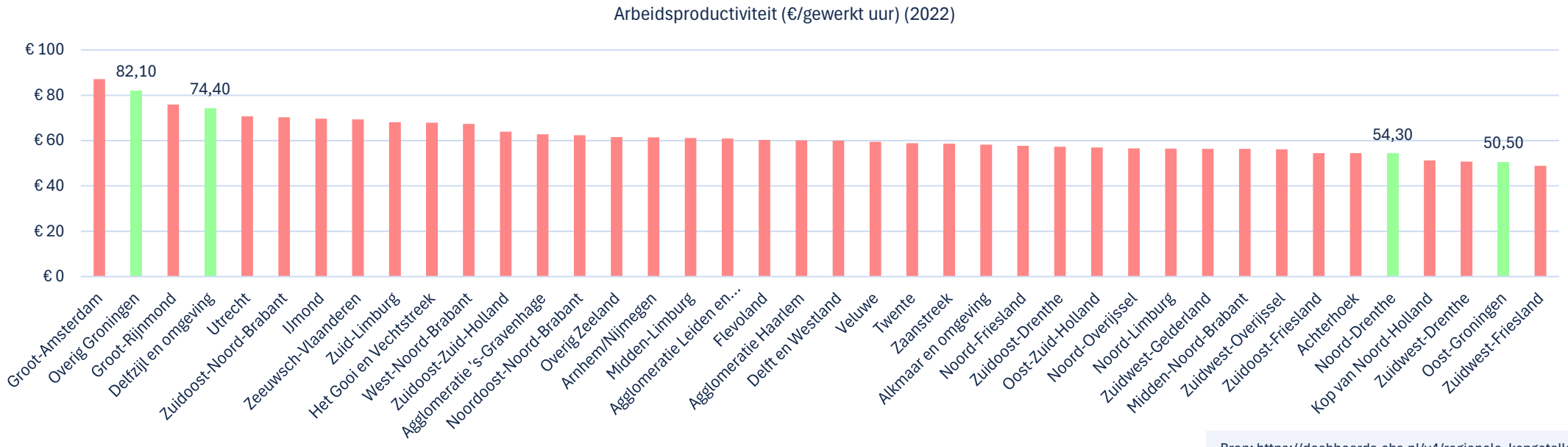

Bron: https://dashboards.cbs.nl/v4/regionale_kengetallen/#

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Nader uit te werken	Nader uit te werken	• De arbeidsproductiviteit varieert enorm in de gehele regio van de Economische Agenda. Corop regio's Overig Groningen en Delfzijl en omgeving hebben een zeer hoge arbeidsproductiviteit (door kapitaalintensieve productie). Noord-Drenthe en Oost-Groningen daarentegen een hele lage. • Onderwijs en innovatie blijken de belangrijkste determinanten van arbeidsproductiviteit (ESB). Op dit thema is er dus nauwe samenhang met de Sociale Agenda, want beter geschoold personeel is ook beter in staat tot (aanpassen aan) innovatie. • Er zou daarom in termen van ambitie onderscheid gemaakt kunnen worden tussen de goed presterende en de minder presterende regio's. Streefwaarden nader uit te werken.

Hoofddoel 5: Versterken van ons regionale zelfbewustzijn, onze trots en ons imago.

Subdoelen	Voorstel indicatoren	Geografisch niveau	Bronnen	Frequentie (meest recent)	CBS BW-indicator?	Overwegingen bij voorstel indicatoren
Trots eigen inwoners op de regio behouden	5a. Trots Groningers op provincie/woonplaats 5b. Imago-score van eigen provincie volgens Groningers (ISI)	Provincie (Groningen)	Imagomonitor Groningen	Jaarlijks (2024)	Nee	Data zijn alleen beschikbaar voor provincie Groningen (dus niet Drenthe, en niet per gemeente). Omdat imago-vraagstuk ook vooral voor deze provincie speelt, vinden we dat geen issue. Voor 'trots' afspraak met Kantar/Verian nodig om metingen naar Drentse gemeenten uit te breiden.
Imago van de regio onder niet-Groningers versterken	5c. Imago-score van provincie volgens niet-Groningers (ISI)	Provincie (Groningen)	Imagomonitor Groningen	Jaarlijks (2024)	Nee	
Positiever zelfbewustzijn: inwoners zijn zich er meer van bewust dat mensen van buiten de regio onze regio waarderen	5d. Verwachting die Groningers hebben over de imago-score door niet-Groningers (ISI)	Provincie (Groningen)	Imagomonitor Groningen	Jaarlijks (2024)	Nee	

Hoofddoel: Versterken van ons regionale zelfbewustzijn, onze trots en ons imago.

Indicator: **5a. Trots Groningers op provincie/woonplaats (rapportcijfer)**

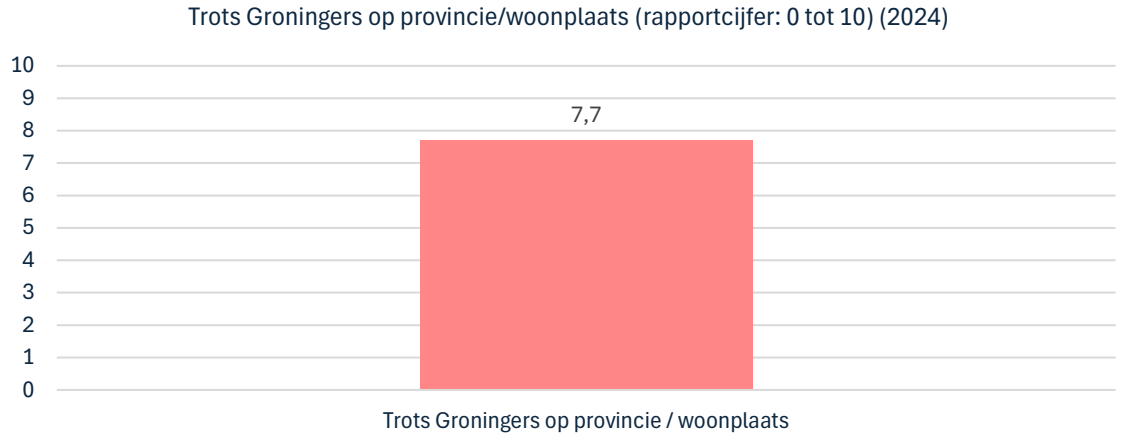

Bron: Imagomonitor Groningen 2024

	Minimale streefwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	7,7	8,5	• In formulering subdoel zit het streven verwerkt, namelijk: “behoud” van trots. De ambitie mag daar boven zitten.

Hoofddoel: Versterken van ons regionale zelfbewustzijn, onze trots en ons imago.

Indicator: **5b./5c./5d.: Imago-scores Groningen (ISI)**

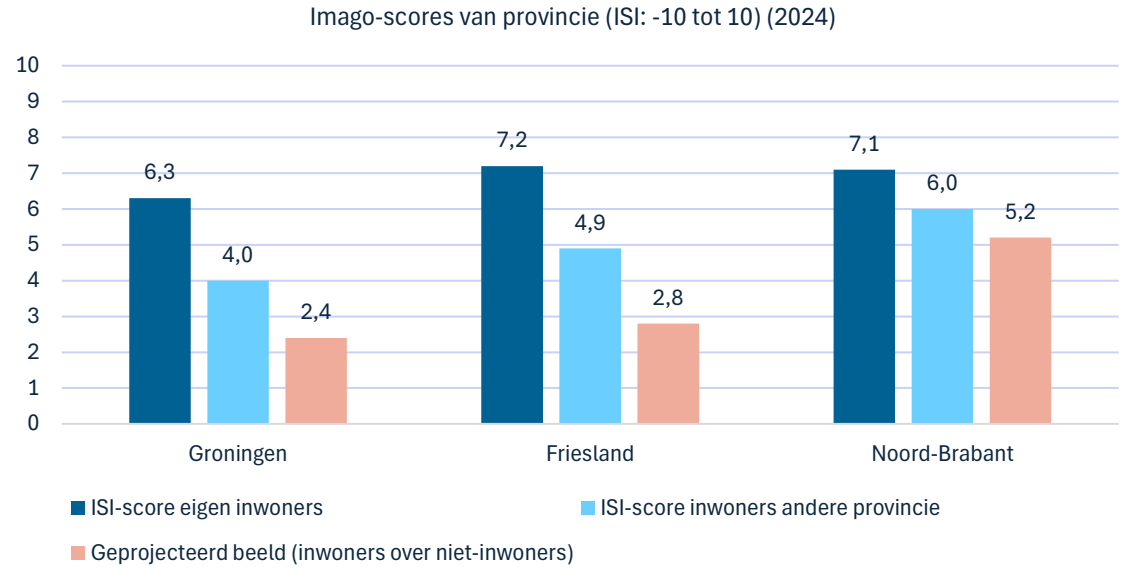

Bron: Imagomonitor Groningen 2024

	Minimale streefwaarde	**Ambitie**	**Overwegingen**
Waar valt aan te denken?	• Groningers: 7 • Niet-Groningers: 5,5 • Verwachting Groningers over niet-Groningers: 4 Waarden vergelijkbaar met FR en N-B	• Groningers: 7,5 • Niet-Groningers: 6,5 • Verwachting Groningers over niet-Groningers: 6 Waarden hoger dan Friesland & Noord-Brabant	• Een imagoscore ‘7’ wordt volgens de onderzoekers (zie Kantar rapportages) beschouwd als “goed” • Benchmark N-B en FR laat hogere scores zien, en N-B ook kleinere verschillen tussen de drie indicatoren • Scores N-B zijn veel hoger dan Friesland en meer geschikt voor het stellen van een ambitie

Matthijs van Neerbos
+31 6 42 14 35 21
Matthijs.vanNeerbos@rebelgroup.com

Radboud Koning
+31 6 14 93 89 83
Raboud.Koning@rebelgroup.com

Eva Langius
+31 6 57 40 35 55
Eva.Langius@rebelgroup.com

Judith Gunnink
+31 6 13 07 19 78
Judith.Gunnink@rebelgroup.com

Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam
The Netherlands
+31 10 275 59 90

info@rebelgroup.com
www.rebelgroup.com